

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra českého jazyka a literatury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Eliška Selveková

SPISOVATEL KAREL LEGER (1859–1934)

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

Podpis.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Danielu Jakubičkovi, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, konzultace a poskytnuté rady. Dále bych chtěla poděkovat Regionálnímu muzeu v Kolíně za ochotu a poskytnuté informace.

V Olomouci dne

Podpis

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 ŽIVOT KARLA LEGERA	7
2 TVORBA	14
2.1 Poezie.....	16
2.2 Próza	23
2.2.1 Satirická díla.....	24
2.2.2 Historická díla	26
2.3 Drama.....	28
3 OBRAZ ŽENY V BÁSNICKÉ TVORBĚ KARLA LEGERA	32
ZÁVĚR.....	38
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	39

ÚVOD

Předkládaná bakalářská práce se zabývá kolínským spisovatelem Karlem Legerem, jenž se řadí mezi autory, kteří z velké části upadli do literárního zapomnění. Pozornost tomuto spisovateli však není věnována ani ze strany odborné veřejnosti, čemuž nasvědčuje i fakt, že se v literárních příručkách o něm dozvídáme pouze stručné medailonky, jež postrádají detailnější studii.

Vzhledem k počtě spisovatele Karla Legera píše v celém textu bakalářské práce jeho příjmení tak, jak ho po celý život psal sám spisovatel a jak to vyžadoval také po ostatních. Klášterský vypráví v jedné ze svých statí o úsměvné vzpomínce, kdy přítel Herrmann několikrát Legerovi zdůraznil nesprávné užívání tvaru jeho příjmení. Tvrdil, že tvar v genitivu by měl být „Legra“, nikoliv „Legera“, básník mu oponoval tím, že on zase nerozumí jeho zdvojenému „r“ a „n“ a že si hodlá psát své příjmení dle vlastního uvážení.¹

Karel Leger byl ve své době významným autorem, jenž zaujímal v literatuře 19. a 20. století čestné místo. V Kolíně patřil v tehdejší době mezi nejváženější občany, avšak v současnosti zůstává ve stínu významnějšího rodáka J. S. Machara. Literáta pojilo úzké přátelství s Jaroslavem Vrchlickým či Janem Nerudou, kteří v něm viděli velký potenciál.

Do literatury se zapsal jako básník, jehož prvotiny byly uveřejněny v časopisech *Máj*, *Lumír* a *Zvon*, ve kterém působil i jako spoluredaktor. Jeho básnické sbírky byly plné mladistvé nerozváženosti, jež v mladém básníku po léta sílila. Čtenáře dokázal zaujmout zejména svými básnickými povídkami, v nichž zobrazil realistický život lidí v maloměstě. Nebývalou spjatost pociťoval s polabskou krajinou, která ho očarovala již v mládí a které ve své tvorbě zůstal věrný po celý život. Inspirací se mu stal jeho rodný Kolín, jehož obyvatele dokázal vykreslit do sebemenších detailů.

Tímto tématem se zabýval i v prozaické tvorbě, ve které se zaměřil na popis vztahů mezi obyvateli ve městě a sílící sociální problémy. Usiloval o detailní vykreslení lidí se všemi dobrými, ale i špatnými vlastnostmi. Ve svých dílech se nezabýval pouze realistickým obrazem, nýbrž dokázal propojit skutečnost se světem snů a představ, ve kterém se mísí kouzla a čáry s bujarým rejem nadpřirozených bytostí. Velkou část jeho tvorby tvořila historická díla, jež byla nejčastěji situována do jeho rodného Kolína. V dílech mnohdy vycházel ze skutečných událostí či příběhů, díky kterým bylo jeho vyprávění autentičtější.

¹ KLÁŠTERSKÝ, Antonín. *Vzpomínky a portréty*. Praha: Fr. Borový, 1934, s. 239.

Přestože netvoří dramatická tvorba silnou stránku Legerovy tvůrčí schopnosti, nalezneme zde hry, jež se dostaly na prkna vinohradského, smíchovského či Národního divadla. Legerovi byla vytýkána zejména neznalost divadla, která zapříčinila nemožnost uvedení některých jeho her.

Inspiraci nacházel v ženách, které nejčastěji zobrazoval jako něžné a křehké dívky, jež se obětují pro svého muže. Žena v Legerově tvorbě představuje nezastupitelné místo, neboť je ztělesněním anděla, který úpěnlivě stráží svého milého. Naproti tomu stojí bujaré ženy, které jsou plné touhy, vášně a radosti ze života.

Cílem bakalářské práce je připomenout význam tohoto dnes již opomíjeného literáta, sestavit komplexní profil života, charakterizovat jeho literární dílo a zamyslet se nad tím, zdali by měl mít v literatuře čestné místo.

Bakalářská práce je členěna na tři hlavní kapitoly. Každá část je prostoupena ukázkami z Legerových neznámějších děl, na kterých interpretuji a analyzuji danou část tvorby. V první části popisuji významné momenty v Legerově životě, plynně přecházím od jeho dětských vzpomínek, školních let až k prolnutí jeho literární činnosti s hospodařením na otcově statku. Následně zde líčím Legerovo úzké sepětí s přírodou, cesty, jež podnikal se svými přáteli, a v závěru přibližuji Legerovu smrt a pozůstalost.

Druhá kapitola představuje charakteristiku Legerovy tvorby, která je dále členěna na jednotlivé podkapitoly zaměřené na tvorbu básnickou, prozaickou a dramatickou. V poezii detailněji charakterizuji jednotlivé etapy Legerovy básnické tvorby. Jeho prozaickou činnost jsem rozdělila do dvou výrazných linií, a to na satirická a historická díla, jež jsou zde dále detailněji rozebrána. Drama je charakterizováno podobným způsobem jako básnická tvorba, jelikož zde přibližuji Legerovy nejvýraznější dramatické počiny.

V poslední kapitole jsem se zaměřila na postavení ženy v Legerově básnické tvorbě. Snažila jsem se postihnout všechny typy ženských postav, jež se v dílech nacházejí. Rozebírám zde Legerův postoj k ženám, ale i vztah básníka k lásce.

1 ŽIVOT KARLA LEGERA

Básník, spisovatel a dramatik se narodil 21. září 1859 v Kolíně do rodiny statkáře Františka a jeho ženy Boženy. Jeho otec, jenž pocházel z malé vsi Sendražice, byl poslán svými rodiči do blízkého Kolína, aby se vyučil kupcem a měl tak v budoucnu lehčí živobytí. Pro Karla Legera představoval otec odvážného člověka, který přišel sám do nového města, a i přesto se dokázal stát uznávaným občanem Kolína. Spisovatel na něho zavzpomínal prostřednictvím veršovaného díla s autobiografickými prvky *V zátiší*:

*„Zřím v duchu otce. – Hlava jako sníh
a tváře vážné, plno vrásek v nich.
Vždy přísný pohled. Vzhůru od oka
přes čelo táhne rýha hluboká.“²*

Leger však podědil více vlastností po své matce, jež pro něho byla příkladem člověka s čistou duší. Díky matčiným příběhům, které malému Legerovi vyprávěla, si zamiloval všechno to záhadné a citové, jež romantikové v příbězích hledají a mnohdy také nalézají. Matka byla otcův pravý opak, neboť byla tichá, mnohdy kvůli svému muži až zamlklá. Leger vykreslil matčinu laskavou a dobrosrdečnou povahu, díky které se nejednou zcela obětovala pro své blízké v nouzi těmito verši:

*„Příbuzní chudí. – Štědrou svojí dlaní
je podporuje matka potají.
Oslyšet prosby nikdy nedovede,
vše dostanou, oč jenom žádají,
a raději se sama nenají.“³*

Dětství Leger prožil v tehdejší Kouřimské ulici, která později byla přejmenována na jeho počest na Legerovu ulici. Raná léta strávil na předměstském statku, jenž se stal díky své rozsáhlosti dominantou ulice. Malý Leger trávil chvíle zejména v blízkosti meandrující řeky Labe, jejíž okolní krajina ho dokázala vždy zcela pohltit a která se tak stala jeho součástí. Úzké sepětí s rodným krajem vnímáme prostřednictvím jeho vzpomínek na chvíle strávené v blízkosti hučícího Labe: *„Kolik krásných dní jako hoch strávil jsem tu na labském břehu chytaje ryby, brodě se vodou, bezstarostně zahrávaje s tím úlisným hadovitě hladkým proudem. Eh, bylo Labe milosrdné – vím, mělo mne až příliš často v moci.“⁴* Už tehdy pociťoval

² LEGER, Karel. *V zátiší*. V Praze: Ed. Valečka, 1890, s. 12.

³ Tamtéž, s. 13.

⁴ LEGER, Karel. *Vzpomínky. Máj*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1903, 1(18), s. 249.

nebývalou spjatost s přírodou a semknutí s každým kouskem této krajiny. Řeka v tomto případě neformovala pouze malebnou polabskou krajinu, ale utvářela i samotného básníka.

Ze vzpomínek na dětství nutno zmínit také jednu nepříjemnou, jež intenzivně dolehla především na jeho rodiče nežli na něho samotného. V době, kdy bylo Legerovi necelých sedm let, v zemi doznívala prusko-rakouská válka. Malý Leger nevnímaje vážnost tehdejší nepříznivé situace, vzpomíná na onen čas s úsměvem: „*Pro nás děti byla to doba naprosté svobody, nových, vzrušujících dojmů; trampoty a starosti, které doléhaly na hlavy rodičů, nás nikterak se nedotýkaly. Školy nám zavřeli, byli jsme volni celý den od rána do večera.*“⁵

V roce 1865 začal docházet do obecné školy v Kolíně. Škola pro chlapce znamenala značné utrpení, neboť se musel začít věnovat nepříliš záživným povinnostem. Vedle školních povinností musel malý Leger pravidelně docházet společně se svým bratrancem každou středu a sobotu na hodiny němčiny. V díle *Loupežná výprava po Labi* zavzpomínal na léta strávená ve škole slovy: „*Škola – konečně, to bylo takové všeobecné nutné zlo, do školy musel každý, proto jsem se s ní jakž takž smířili, ale na korepetici chodili jsme jenom my dva, když druzí spolužáci volně skotačili! Já se v korepetici učil němčině, Žanda mimo to hře na piano; říkával, chudák, že je piano ještě horší, nežli němčina. Nevím.*“⁶

V roce 1869 se především z finančních důvodů rozhodl studovat na klatovském gymnáziu, kde mu bylo umožněno pobývat u sestřenice, která si vzala zdejšího profesora Bedřicha Pošíka. Při pobytu v Klatovech se poprvé setkává s ruskou romantickou literaturou, kterou byl v počátcích tvorby výrazně ovlivněn. Leger pocítil užší sepětí s romantickými verši, a to především díky profesoru Pošíkovi, který ho jako první seznámil s ruskou literaturou, konkrétně se spisovatelem Alexandrem Sergejevičem Puškinem a jeho tvorbou.

První Legerovy literární počiny nalzáme v příspěvcích studentského časopisu *Zahrádka*. Na klatovském gymnáziu se poprvé setkává s ranou tvorbou Jaroslava Vrchlického, který zde tvořil své první verše, jež dával k zhodnocení profesoru Pošíkovi. V roce 1873 byl profesor přeložen na Akademické gymnázium do Prahy, kde společně s jeho rodinou odešel i Karel Leger. V této době se formovaly první básnické počiny mladého Legera. Tehdejší profesor Neumann vyzdvihl před třídou báseň *Líčení jaru* slovy: „*Ja, pravda, musím vám oznámiti, že jsem v této třídě objevil básníka, skutečného, Bohem nadaného poetu, miláčka*

⁵ LEGER, Karel. *Vzpomínky. Máj*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1903, 1(18), s. 250.

⁶ LEGER, Karel. *Loupežná výprava po Labi a jiné povídky*. Pacov: Plaček, 1917, s. 7–8.

mus.⁷ Vzpomínky ze studentských dob utkvěly v hlavě tehdejšímu Legerovu spolužákovi Františku Županovi, jenž nikdy nezapomněl na verše z básně, která představovala charakteristickou linii Legerovy budoucí tvorby. Již samotný název předjímá, že se jedná o líčení krajiny v okolí řeky Labe.

Zásadní posun v literární činnosti zaznamenal prostřednictvím příspěvku do *Almanachu české omladiny*, jenž byl vydaný na počest dvacátého výročí významného almanachu *Máj* z roku 1858. Šestnáct začínajících poetů zde publikovalo svou tvorbu zejména po vzoru spisovatele Jaroslava Vrchlického. Tento literární počín však měl kritický dopad, poněvadž autorům byl vytýkán nedostatek individuality, neoriginálnost v tvorbě a nepřiliš zdárné pokusy o napodobení. Mladá generace usilovala v básnické tvorbě především o propojení západního a východního vnímání literatury. Západní proud se nesl po vzoru Vrchlického, zatímco východní čerpal inspiraci převážně ze slovanské kultury. Jaroslav Vrchlický tuto kritiku neuznával a své následovníky kladně zhodnotil v časopise *Lumír*. Karla Legera, jenž zde publikoval své básně pod pseudonymem Karel Lenský, ocenil slovy: „*Pravý poeta jest Karel Lenský, vážný, umělecky umírněný ve volbě půvabných obrazů a motivů vsutku básnických.*“⁸

V roce 1879 úspěšně složil maturitní zkoušku a poté nastoupil na jednoroční vojenskou službu. Vzpomínkou na vojnu byla prozaická povídka *Terezín*, jež byla uveřejněna v časopise *Máj* roku 1908. Rozpomenul se v ní na pochmurné místo, ale zároveň i na příběhy, které učinily toto místo alespoň z části snesitelnějším: „*Vzpomínám na Terezín, smutnou pevnost v polabské rovině, přestárlou, zapadající v rozbahněných příkopech s čarokrásnou silhouetou českého Středoohoří na severu.*“⁹ V prozaické povídce vylíčil i nerovné vztahy, které panovaly mezi vojáky a důstojníky.

Poněvadž jeho otec chtěl, aby pokračoval v sedlácké tradici, zařídil mu odborné zemědělské kurzy. V literární činnosti neviděl budoucnost a usiloval o to, aby se jeho syn naplno věnoval pouze hospodaření. Začínající básník však v roce 1881 vydává krátce po sobě dvě básnické sbírky – *Verše* a *Zapomenuté sny*, díky kterým se mu otevřela pomyslná brána do literárního světa.

Zprvu usiloval především o to, aby našel uplatnění ve vzdálenější Praze a uchytit se tak ve středu literárního dění. Po smrti otce však musel převzít rodinný statek a sen o bydlení

⁷ ŽUPAN, František. Karel Leger. *Věštník klubu čsl. turistů v Kolíně*. Kolín: R. Hraba, 1929, 6(8), s. 104.

⁸ VRCHLICKÝ, Jaroslav. *Máj*. *Lumír*. Praha: Servác B. Heller a Josef V. Sládek, 1878, 6(31), s. 495–496.

⁹ LEGER, Karel. *Terezín*. *Máj*. V Praze: Nakladatelské družstvo Máje, 1908, 6(19), s. 275.

v Praze se rázem rozplynul. Rodná krajina ho nakonec natolik okouzila, že se již velice nerad ocital mimo svůj domov, daleko od svých povinností a prací na poli. Své rodné místo neopouštěl ani v době, kdy byl roku 1897 zvolen členem Akademie věd a umění, a tudíž jeho křeslo v Praze muselo vždy zůstat prázdné.

Karel Leger byl člověk melancholický, tichý, chvílemi až uzavřený sám do sebe. Legerova dcera popsala ve své vzpomínce otcovu klidnou povahu takto: „*Je tichý, zamyšlený, to si všechno tvoří v mysli, máje zápisník vždy u sebe, a nic mu nevádí, že se současně musí starat o všechno hospodářství, chodit na pole, dohlížet – a při tom umělecky myslit.*“¹⁰ Ti, kteří literáta dobře znali, věděli, že se v představách často ocitá v místech, ke kterým měl pouto a které miloval. Byl to člověk, jenž spatřoval krásu ve všednosti, ve věcech, které ho obklopovaly při obhospodařování rodné půdy. Kolem jeho rodných polí se rozléhala alej třešňových stromů, které se v Kolíně přezdívalo Legerova třešňovka.

Literárně byl úzce spjat se spisovatelem Janem Nerudou, který mu v edici *Poetické besedy* otisknul čtyři básnické povídky, díky kterým ho uvedl do popředí literárního světa. V *Humoristických listech* o něm Neruda mluvil jako o rolníkovi, který si však vždy dokázal najít čas také na básnictví: „*Kdo hledal básníka, našel ho v rolnické světnici jasně vybělených stěn, čist'ounce vydrhnuté prkenné podlahy, dávajícího rozkazy v záležitostech hospodářských; kdo hledal rolníka, našel ho u psacího stolku (...).*“¹¹ Neruda vystihl v článku osobnost Legera tak, jak ho lidé vnímali ve společnosti, a to ve spojení básník-sedlák, básník-rolník či básník Polabí, jak se mu také hojně přezdívalo.

Na začátku 80. let se mu začalo tvůrčím způsobem dařit. Své příspěvky publikoval v nejrůznějších časopisech, např. v *Máji*, *Lumíru* či *Světozoru*. V roce 1882 založil Ignác Herrmann humoristický časopis *Švanda dudák*, do kterého Karel Leger hojně publikoval pod pseudonymy Kryštof Červíček, Verus či pod ženským jménem Vlasta Veselá. Mimo jiné přispíval a byl spoluredaktorem časopisu *Zvon*, který založil Karel Václav Rais.¹²

Nedařilo se mu však pouze v profesním životě, ale i v soukromém. Svou spřízněnou duši našel v dceři mlynáře Rajského, kterou si vzal v roce 1882. Obraz své milé vtisknul i do mnohých veršů, které zobrazovaly silné pouto, jež mezi sebou měli. Po celý život s radostí

¹⁰ VÁVRA, Josef. Sedmdesátka spisovatele Karla Legera v Kolíně: Chvilí hovoru s paní Lidkou Košťálovou-Legerovou o „našem tatínkovi“. *Pestrý týden*. Praha: Grafické umělecké závody V. Neubert, 1929, 4(37), s. 4.

¹¹ NERUDA, Jan. Karel Leger. *Humoristické listy*. Praha: Josef Richard Vilímek, 1886, 28(49), s. 410.

¹² FORST, Vladimír a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985, s. 1155.

vzpomínal na chvíle, kdy za ní jako mladý muž docházel k nedalekému kostelu a netrpělivě čekal, až uvidí její růžovou tvářičku se zářícím úsměvem:

*„Tys vracela se z kostela
v neděli v létě, jednou z rána,
růžová, šťastná, veselá,
a bohem lidmi milována.
A sotva jsi mě uviděla,
hned přísně jsi tak hledět chtěla –
však, miláčku, to neumíš!
A když vstříc jsem příběh' hbitě,
a když za ruku chyt' jsem si tě,
tu sklopené jsi oči zvedla
a utajit si nedovedla
svůj šťastný, milý dětský úsměv.“¹³*

Márinka, jak své manželce po celý život s láskou říkával, se stala básníkovou múzou, líbezným kvítkem v zahradě, o který se staral a pečoval i v nejtěžších chvílích života. Nepřízeň osudu způsobila, že jeho manželce následkem srdeční mrtvice ochrnula část ruky. V této nelehké situaci „*byl by jí drahý Karel dal obě své paže zdravé, jen aby ji potěšil a pomohl.*“¹⁴

S Márinkou měl celkem sedm dětí, avšak tři z nich záhy zemřely. Oba jeho synové pokračovali ve šlépějích svého otce, neboť zůstali věrni zemědělství. Jeden se stal vedoucím ředitelem Zemědělského družstva v Kolíně a druhý pracoval jako úředník Státního pozemkového úřadu. Karel Leger se snažil svým dětem vynahradit vše, co mu bylo v mládí odepřeno. Stejně se choval k čeledi, která se i po letech ráda vracela zpátky na Legerův statek. Přítel František Flos líčil Legerovu lásku k rodině slovy: „*Láska k ní a k rodině ho inspirovala, láska ho pronikala, láska byla mu útočištěm po únavné práci.*“¹⁵ Legerovo stavení hojně navštěvovali i jeho přátelé, kteří se zde vždy cítili jako doma. Ve vzduchu se nesla pohoda a klid, jež utvářely rodinné štěstí. Své pocity vyjádřil přítel Antonín Klášterský následovně: „*U Legerů každému jistě hned bylo domácky a teplo. Tam jako by stále svítilo slunce. I děti jejich byly takové usměvavé a milé.*“¹⁶

Roku 1880 vstoupil do kolínské sokolské jednoty a stal se tak hrdým sokolem. Sokolská síla pronikala do jeho děl, vzbuzovala radost a odhodlání odrazit všechny síly nepřátelství.

¹³ LEGER, Karel. *Balada o mrtvém ševci a mladé tanečnici a jiné rozmarné básně*. Praha: F. Šimáček, 1908, s. 91.

¹⁴ FLOS, František. Filemon a Baucis. In POPEL, Miloš. *Karlu Legerovi v roce jeho 75. narozenin: Kytička pozdravů a vzpomínek s trochou úvah*. Kolín, 1934, s. 17.

¹⁵ Tamtéž, s. 17.

¹⁶ KLÁŠTERSKÝ, Antonín. *Vzpomínky a portréty*. Praha: Fr. Borový, 1934, s. 411.

Legerovo vlastenectví se projevovalo i v jeho osobním životě. Karel Leger při velkolepých oslavách svých padesátých narozenin nezapomněl na sokolskou krev, jež mu kolovala v žilách, a při děkovné řeči velice výřečně oslavoval svou vlast slovy: „*Blahopřejete mi k padesátce. Je to vlastně zlá věc – člověk stárne. Ale jaká pomoc: stárnu já, stárne druhý, stárneme všichni; je to totiž úděl každého jednotlivce. Ale kdo zestárnout nikdy nesmí, to je náš národ. Jará mysl, silné paže a junácká odhodlanost k činům – to je to mládí – ty nesmějí opustit náš národ nikdy! Budeme jich potřebovat! A tomuto nepomíjejícímu mládí českého národa volám své sokolské zdar!*“¹⁷

Karel Leger hojně cestoval, objevoval nová místa a pozoroval krajinu. Své cesty podnikal zejména po krásách rodné země, jež se staly inspirací pro jeho tvorbu. Mnohdy se vypravil i za hranice své vlasti, kde se mu naskytl pohled na přírodní scenérie Německa, Francie, Dánska či Černé hory. Jeho vášní byl již od raného dětství sběr nerostů a zkamenělin, jež sbíral při cestování rodnou zemí. Sbírkou minerálů poté věnoval muzeu v Kolíně. Karla Legera však mnohem více než cizí krajiny uhranuly krásy jeho rodné země, ke které vzhlížel vždy s úžasem. Častokrát chodíval na dlouhé procházky krajinou a obdivoval každou horu, kterou zdolal. Z vrcholků hor se mu vždy naskytl jedinečný obraz krajiny, kterou miloval. Miloslav Hýsek zavzpomínal ve *Věstníku československých turistů* na Legerovu nesmrtelnou myšlenku: „*Všecky turistické cesty vedou k cíli – totiž do hospody.*“¹⁸ Na toulky krajinou často jezdil se svými dětmi, anebo přibíral na výlety své přátele z míst, kde se právě nacházel, a tak se někdy zjevil nečekaně před dveřmi svých spolužáků, kteří, ač na chvíli zaskočení, ho vždy s otevřenou náručí vítali.

V jeho osobním životě ho pojilo dlouholeté přátelství zejména s Františkem Županem a Ignácem Herrmannem, se kterými častokrát chodíval na procházky polabskou krajinou. Pravidelně se zastavovali na svých cestách a svou žízeň zaháněli v pivnici U Poustků. Na své dávné přátele zavzpomínal Herrmann ve sborníku vydaném k nedožitým 75. narozeninám Karla Legera, kde se mimo jiné vyjádřil k tiché osobnosti svého přítele: „*Zpravidla jsme hovořili jenom dva, přítel Procházka a já, Leger jenom naslouchal. Leger byl vždy vytrvalým mlčenlivcem. Zažehl doutník a sledoval obláčky jeho dýmu, zahlížeje se kamsi do daleka, a ještě*

¹⁷ KŮST, Václav. Po čtvrtstoletí. In POPEL, Miloš. *Karlu Legerovi v roce jeho 75. narozenin: Kytička pozdravů a vzpomínek s trochou úvah*. Kolín, 1934, s. 37.

¹⁸ HÝSEK, Miloslav. Na cestách s Karlem Legerem. *Věstník klubu čsl. turistů v Kolíně*. Kolín: Klub čsl. turistů, 1929, 6(6), s. 100.

do vlastního nitra, jako by tu mimo něj nikoho nebylo. Toliko chvílemi přeletěl jeho opálenou tvář zdrženlivý úsměv, což nasvědčovalo, že je přece našeho hovoru účastněn.“¹⁹

Karel Leger zemřel 5. dubna 1934 a je pochován na novém městském hřbitově v Kolíně. Na jeho rodném domě byla zhotovena pamětní deska z bronzu, která však byla za 2. světové války odcizena. Rodina Karla Legera nechala zhotovit roku 1994 novou bystu, která je v Legerově ulici dodnes.

Z podnětu Roberta Marka bylo v roce 1935 otevřeno *Muzeum básníků Legra a Machara*, které bylo o čtyři roky později rozšířeno o sbírky všech významných rodáků z Kolína. V roce 1941 převzalo sbírky město a muzeum bylo přejmenováno na *Literární a umělecké sbírky města Kolína*, zkráceně LUSK. Po válce byly sbírky součástí významné expozice, ve které se nacházel kupříkladu Macharův úmrtní pokoj či pracovní místo Karla Legera. Na počátku 50. let byla expozice v muzeu zrušena a sbírky přesunuty do Okresního muzea v Kolíně.

Krátce po Legerově smrti vyšla vzpomínková kniha, jež měla být původně vydána při příležitosti jeho 75. narozenin, kterých se však nedožil. Jedná se o soubor básní, krátkých studií, vzpomínek a příběhů o tomto kolínském velíkánovi. V říjnu roku 1934 vyšlo několik vzpomínek veršem i prózou v souboru *In memoriam Karla Legera*, ve kterém mu jeho literární přátelé vzdali hold. Mezi nimi byla i spisovatelka Růžena Jesenská, jež připomněla básníka prostřednictvím jeho milované řeky Labe, která nyní pláče po svém básníkově:

„*Vám celý život Labe zpívalo –
a ustalo.
Mně zpívá Vltava, má Vltava,
však někdy zdá se mi, že zpívat nepřestává,
že vzlyká, zapláče a štká,
a její píseň na světě již s mnou nepotká.*“²⁰

¹⁹ HERRMANN, Ignác. Cesta mi zarostla... In POPEL, Miloš. *Karlu Legerovi v roce jeho 75. narozenin: Kytička pozdravů a vzpomínek s trochou úvah*. Kolín, 1934, s. 9–10.

²⁰ JESENSKÁ, Růžena. Karlu Legerovi. In POPEL, Miloš. *In memoriam K. L.* Kolín nad Labem, 1934, nestránkováno.

2 TVORBA

V počátcích básnické tvorby byl ovlivněn zejména po formální stránce kosmopolitismem Vrchlického, avšak po ideové stránce směřoval spíše k ruským a polským kořenům. Stěžejní část pro jeho ranou tvorbu byla díla Puškina, Lermontova a představitel polského romantismu, Mickiewicze. Snažil se do literatury vnést zcela nové látky a motivy a obrodit tak českou poezii. O inspiraci Puškinovým dílem *Evžen Oněgin* svědčí i Legerův pseudonym z dob studentských – Karel Lenský. Stopy tohoto romantického autora nacházíme kupříkladu ve veršované povídce *Všední život*, ve které postava Boženy píše Volnému dopis podobně jako Taťána Oněginovi:

*„Líc Vaši bych si přála viděti,
až list můj bude Vám se chvěti v rukou!
s ním duše moje spolu poletí
a věřte, že by zachvěla se mukou,
jak stínu stín by jenom uzřela
na Vašem čele. – Uhodnete jistě,
co chci Vám říci v kratinkém tom listě.“²¹*

Zcela nejvýrazněji Leger zahrnul tohoto představitele ruské literatury do veršovaného díla *Chvilku zas doma*, ve kterém ho jmenoval svým mistrem.

*„Ó Puškine, mistře můj,
sám ty krásy domaluj!“²²*

Tvorba Karla Legera je výrazně spjatá s jeho rodným krajem, ke kterému přilnul především po otcově smrti, kdy musel převzít rodinné stavení. Zprvu pro něho Kolín nepředstavoval místo příležitostí, ba naopak se obával, že bude na tomto místě v životě strádat. Postupem času ho však rodné místo okouzlo natolik, že se pro něho stalo pojátkem mezi ním a tvorbou. Vzrůstající zalíbení v krajině, která ho inspirovala po zbytek života, sledujeme v díle *Všední život*:

*„Mně se tu věru líbit začíná
a život zdejší není bez rozkoše.
Když na večer již slunko zhasíná
a zlatou pršku po krajině hází,
tu vyjdu v pole. – Sad jen dvoru schází.“²³*

²¹ LEGER, Karel. *Všední život*. V Praze: Ed. Grégr a Ed. Váleček, 1883, s. 47.

²² LEGER, Karel. *Chvilku zas doma: kus románu a satiry*. V Praze: F. Topič, 1897, s. 49.

²³ LEGER, Karel. *Všední život*. V Praze: Ed. Grégr a Ed. Váleček, 1883, s. 12.

Na konci 19. století již pomalu začíná přecházet z básníka romantických veršů k básníkovi realističtějšímu. V tvorbě se začíná objevovat reálný pohled na svět, který ho obklopoval. Romantické sny začínajícího básníka se tak zlehka mísí s realistickým obrazem, jenž byl doplňován jemnou ironií a satirou. Legerovo romanticko-realistické spojení popsal František Sekanina slovy: „*Leger hned v útlém literárním mládí počal nahlížeti, že literatura musí se státi nejenom vzněcovatelkou rozkoší krve a nervů, nejenom královnou krásy, ale i užitečnou učitelkou života.*“²⁴

Hlavní úlohu především v jeho básnických sbírkách a povídkách hrají ženské hrdinky, jež podstoupí nejednu obět' pro své milované. Robert Marek ve vzpomínce na básníka Polabí prohlásil: „*Žádný z našich básníků nevykreslil tolik křehkých postav žen, jako on, je to úplná galerie rozkošných a vzácných bibelotů, rytých jedinečnou uměleckou silou a hlubokou láskou.*“²⁵ Na druhou stranu se mu podařilo zobrazit i výrazné ženské postavy, jež jsou plně vášně a činu.

V prozaické tvorbě se Leger snažil realisticky zobrazit tehdejší způsob života v maloměstě. Stal se pozorovatelem lidí a jejich vztahů mezi sebou. Všiml si sebemenších detailů a všechno důkladně dokumentoval ve svých dílech. Jeho témata se točila kolem hospodářského, společenského či kulturního života. Básníkovo úzké sepětí s Kolínem vnímal i Václav Brtník, který při příležitosti sedmdesátých narozenin Karla Legera na něho vzpomenu jako na básníka, jenž „*zná život obyvatelů v rodném Kolíně, v malých vesničkách, při polní práci, usiluje o zachování jeho přirozené čistoty a proto ironií a sarkasmem stíhá vše, co by ji ohrožovalo nebo porušovalo. Ví, že tento kraj bude tím bezpečněji zachován v své rázovité ryzosti, čím těsněji a láskyplněji přilne k své orné půdě, čím určitěji a radostněji si uvědomí své selské kořeny, svou domácí, rodovou, venkovskou a českou tradici.*“²⁶

První dramatické počiny tvořil již na konci 19. století, ty však nebyly nikdy zveřejněny a dochovány jsou pouze jejich rukopisy. Divadelní hry nebyly Legerovou silnou stránkou a podléhaly tak časté kritice ze strany zkušenějších divadelníků. Ladislav

²⁴ SEKANINA, František. Karel Leger: Ke dni 21. září, k jubileu šedesátých narozenin. *Zvon*. Praha: F. Šimáček, 1919, **19**(52), s. 718.

²⁵ MAREK, Robert. Básník Polabí – Karel Leger. *Věstník klubu československých turistů v Kolíně*. Kolín: Klub čsl. turistů, 1928, **11**(5-7), s. 65.

²⁶ BRTNÍK, Václav. BÁSNÍK-SEDLÁK: K sedmdesátému výročí narozenin Karla Legera. *Zvon*. Praha: F. Šimáček, 1930, **30**(3), s. 37.

Stroupežnický vytýkal Karlu Legerovi neznalost divadelního prostředí, a tudíž neschopnost stvořit divadelní hru, jež by zcela obstála na divadelní scéně.²⁷

V tvorbě nezapomněl ani na dětské čtenáře, kterým věnoval některé povídky, jež tvořil zejména na základě svých vzpomínek na dětství, školní léta, chvíle strávené v okolí Labe a jinošská dobrodružství. V Legerově tvorbě pro mládež vystupují především mladí hrdinové, kteří prožívají chlapecká dobrodružství, jež ne vždy zdárně skončí. Do literatury pro děti a mládež vstoupil příspěvkem do edice *Dětská květnice*, ve které se v roce 1918 objevily tři povídky – *Loupežná výprava na Labi*, *Polednice* a *V písku*. Pro malé čtenáře byla určena pouze první z nich, ve které nalézáme výchovný zřetel v podobě potrestání hlavního hrdiny za jeho nerozvážnost. Leger v povídce vypráví příhodu ze svého dětství, kdy se jako malý chlapec vypravil společně s kamarády po zamrzlé řece Labi pro dříví. Putování se změnilo v nezapomenutelnou příhodu, neboť při zpáteční cestě ledová pokrývka začala tát a chlapcům byl tak znemožněn bezpečný návrat domů.

Povídka *Dobrodružná mladost* z roku 1921 oslovuje zejména chlapeckou část čtenářů, neboť hlavním tématem je touha poznávat daleké krajiny a prožívat nejrůznější dobrodružství. V povídce *Žhář* přibližuje čtenářům pravdivou událost ze svého rodného Kolína, kdy vinou třináctiletého chlapce došlo k rozsáhlému požáru, jenž zasáhl velkou část města. Povídka popisuje chlapcův útěk před vzteklými občany a následné zapletení s tulákem, který na chlapce nemá dobrý vliv. Leger propojil historický kontext se svou fantazií, čímž vzniklo dílo, jež ohromí zejména svým napínavým dějem.

2.1 Poezie

Karel Leger započal svou literární dráhu básněmi, které byly uveřejněny ve studentském časopisu již během studií v Klatovech. Po maturitě začal publikovat v časopise Lumír, kde mu byly otištěny dvě básně, které následně zahrnul do svých raných básnických sbírek. Jednalo se o lyrickou báseň s antickým námětem *Nero* a báseň *Kleopatra*. Do popředí literárního světa se však zapisuje až publikováním jeho čtyř básní v *Almanachu české omladiny*.

Mínil, že opravdu šťastný básník je pouze ten, který dovede zcela otevřít své srdce, splynout s přírodou a udržet si po celý život čisté srdce. Poezie přírody a života bylo přesně to, v co básník věřil a co se stalo jeho součástí. Tuto myšlenku vtisknul do postavy Vestonie, jež v historické hře *Vinohrady* odpovídala Campanovi na vychvalování básníků následovně:

²⁷ K. Stroupežnický vychovává tentokrát K. Legera. *Venkov: orgán České strany agrární*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1928, 23(161), s. 8.

„Míníte básníkem toho, kdo verše píše? Tomu netřeba závidět. Ale opravdu šťasten je ten, kdo poesii přírody a života vycítit dovede. V srdci a v duši své stále poklad živoucí krásy, v žalu a bolestech vždy do smrti provází jej.“²⁸

Zcela zásadním krokem v jeho tvorbě jsou básnické sbírky *Verše* (1881) a *Zapomenuté sny* (1881), jež představují básníkovo nespoutané nitro. Kladně sbírku zhodnotil J. V. Sládek v reakci na novou linii básníků v časopise *Lumír*: „Karel Leger jest jedním z těchto našich opravdových mladých poetů. Sbírká jeho veršů jest první cenná samostatná kniha básní, která objevila se z tábora mladých, jest první svěží, kvetoucí haluzi na stromu bohatém na ratolesti a lupení.“²⁹

Ve verších se odráží mladá duše básníka, která ze sebe potřebuje vydat vše, co v něm za onu dobu sílilo. Řada veršů je tak vznosných a zvučných po vzoru Vrchlického. Ten tvrdil, že Legerovým „vítězstvím je, že tento svůj výraz hledá a nalézá v jednoduchosti, v plynulé prostotě, v průzračnosti a přirozenosti, která se velmi blíží nehledanosti podání prozaického.“³⁰ V jeho tvorbě se projevují i jiné vlivy, a to především antické, orientální či slovanské kultury.

Již v těchto dvou sbírkách sledujeme prolínání lyriky s epikou. Je zřejmé, že básníková síla bude tkvět především v epice, ve vypravování jemném a přitom výstižném, objasněném lehkou pointou. Hana Netuková-Divecká ve své studii tvrdí, že „je to vítězství epika nad lyrickým vyznavačem citů a subjektivních nálad. Dvaadvacetiletý autor poznává, že mu není dáno, aby se rozplýval v rozsáhlých metaforách nad jemnými záchvěvy své duše, nýbrž cítí v svém peru možnou sílu objektivního projevu vypravěčského.“³¹

První Legerova básnická sbírka *Verše* byla vydaná Josefem Kárníkem roku 1881 v Kolíně. Skládá se z dvaceti sedmi básní, které jsou důkazem toho, že básník ve své prvotní sbírce hledal svůj vlastní tón a směr, jímž se vydá. Obdobně se ke sbírce vyjadřuje v časopisu *Zvon* František Sekanina: „Není tu arci Leger ještě svůj, zdravě a do zlatova vyzrálý. Dosud hledá, zabírá do všech stran, snad i tápe – ale všude kam sáhne, tam již také naznačuje.“³² V básních se odráží básníková rozpolcená duše, je v tom „chvat, vzruch a shon jakési bujné

²⁸ LEGER, Karel. *Vinohrady*. Praha: Sfinx, 1929, s. 55.

²⁹ SLÁDEK, Josef Václav. *Verše Karla Legera*. *Lumír*. Praha: Servác B. Heller a Josef V. Sládek, 1881, 9(16), s. 256.

³⁰ BRTNÍK, Václav. *BÁSNÍK-SEDLÁK: K sedmdesátému výročí narozenin Karla Legera*. *Zvon*. Praha: F. Šimáček, 1930, 30(3), s. 35.

³¹ NETUKOVÁ-DIVECKÁ, Hana. *Balada Karla Legra*. *Zvon*. V Praze: F. Šimáček, 1937, 37(50), s. 692.

³² SEKANINA, František. *Karel Leger: Ke dni 21. září, k jubileu šedesátých narozenin*. *Zvon*. Praha: F. Šimáček, 1919, 19(52), s. 718.

dostihy života.³³ Ve sbírce nám pomalu ukazuje, jakým směrem se na literární cestě vydá, neboť již zde je patrné, že od milostných veršů pozvolna přechází k domácí idyle, rodinnému štěstí a melancholické polabské krajině.

Sbírku otevírá báseň *Svatogor*, u které je již z názvu zřejmé ovlivnění slovanskou literaturou, poněvadž Svatogor vychází ze staroslovanské mytologie a představuje boha lesů a zvířat. Tvorbu pod vlivem ruské literatury spatřujeme obdobně u básní *Kníže Vladimír*, *Kníže Ivan* a *Ataman*.

Návrat k domovu líčí básně *Pustý mlýn*, *Božena* a *Na vsi*. V básni *Pustý mlýn* se poprvé setkáváme s baladickými tóny a chmurným příběhem, ve kterém básník líčí návrat dívky s dítětem za temné noci při povodni k zatvrzelému otci, jenž dívku v minulosti zavrhnul. Otcí se ve snech zobrazuje den, kdy ho opustila a odešla za svým zchudlým milým. Mísí se v něm pocity zklamání, ale i viny z jejího odchodu:

„*Tu mrak mu padne na oči,
on s divým křikem vyskočí
a tváře jeho blednou. –
„Ať jde jen, dcerka spozdilá, –
má kletba jí, – co zasila
to bude klidit jednou!”³⁴*

Motiv hříchu a trestu je zmírněn svou surovostí, neboť starý mlynář prozře, na poslední chvíli si rozmyslí svoji zarputilost a vrhá se naposledy políbit svého vnoučka:

„*Však cítil prchat sílu svou. –
Na dceru patřil ubledlou, –
cos' v duši se mu chvělo. –
A v posledním sil napětí
on naklonil se k vnoučeti
a zulíbal mu čelo.”³⁵*

Exotické vlivy nacházíme v baladické básni *Kleopatra*, ve které nám básník představuje bezcitnou královnu, jejíž krása uhranula jejího otroka natolik, že se rozhodl pro ni obětovat svůj život tím, že vypil pohár s jedem z křišťálové číše. Otroek chtěl zůstat královniným věrným

³³ SEKANINA, František. Karel Leger: Ke dni 21. září, k jubileu šedesátých narozenin. *Zvon*. Praha: F. Šimáček, 1919, 19(52), s. 718.

³⁴ LEGER, Karel. *Verše*. Kolín: Josef Kárník, 1881, s. 9.

³⁵ Tamtéž, s. 11.

sluhou až do poslední chvíle, avšak ledově chladná královna na něho ani nepohlédla a pouze přikázala odnést mrtvé tělo:

*„Na mramor poklesl bolestně vzdychá, tiše,
posledně k vládce své oči obrátil. –
A s hrdým úsměškem, jenž lednou pýchou dýše,
ta káže sluhům svým jak chladná una s výše.
,Uvrzte, otroci, mrtvolu rychle v Nil!’ “³⁶*

V epické skladbě *Pohádka* dochází k prolnutí dvou světů – reálného se snovým. Vše, co zažívá hlavní postava ve snu, divoký rej příšer a duchů, má baladický tón, ovšem jeho procitnutí již vykazuje čistě všední a skutečnou záležitost. Leger na jednu stranu postavil nadpřirozený svět, který hýří svou dravostí a bujarostí, na straně druhé představuje groteskní skutečnost života lidí. Proplouvání mezi snem a skutečností se stává „*básníkovi vhodným polem, v němž rozezvučel baladické spodní tóny, které pak návratem do všedního dne doplňuje rozmarnou trpkostí.*“³⁷

Báseň *Semiramis*, jež uzavírá celou sbírku, v sobě skrývá nespoutanou duši mladého básníka a tvoří tak jádro celé sbírky. Hlavní postavou je nemilosrdná, avšak smyslně svůdná Semiramis, jež přikázala setnout hlavu mladíkovi, který u ní strávil předchozí noc. Ani smrt však mezi nimi nepřetrhla pouto, a tak se mladík jako její hřích vrátil zanedlouho zpět. Krásná, leč krutá Semiramis následně podniká cestu s démonem nad nekonečnou krajinou. Karel Leger zde barvitě líčí pocity svého nitra, které se bouří a derou na povrch. Touha, krutost, ale i vášeň, to všechno je spojeno v této básni:

*„Však u tebe jsem otrok pouhý,
má hlava klesá znavena
a ve plápolu mocné touhy
já líbám tvoje kolena.“³⁸*

Druhá Legerova sbírka *Zapomenuté sny* byla taktéž vydána roku 1881 v Kolíně. I v této básnické sbírce se místy objevuje mladická prudkost, jež je však pomalu nahrazována značně křehčím a něžnějším vypravováním. V básních se mísí zasněná až blouznivá elegičnost s motivy prvních lásek, které ne vždy končí šťastně. Sbírkou můžeme rozdělit do čtyř oddílů. První část je charakteristická básněmi lyrickými i výpravnými, druhý a třetí oddíl s názvem *Z deníku satanova* a *Z dob utrpení* již obsahuje lehký satirický nádech a poslední část tvoří

³⁶ LEGER, Karel. *Verše*. Kolín: Josef Kárník, 1881, s. 57.

³⁷ NETUKOVÁ-DIVECKÁ, Hana. Balada Karla Legra. *Zvon*. V Praze: F. Šimáček, 1937, 37(50), s. 693.

³⁸ LEGER, Karel. *Verše*. Kolín: Josef Kárník, 1881, s. 107–108.

Epigramy. V básních převažuje milostná lyrika, jež je plná ohně, vášně a rozporu básnickových citů.

Milostného charakteru jsou básně *Stopy ve sněhu*, *Z rána* a *Osud*. V první zmiňované básni Leger malebně líčí krajinu pokrytou hedvábným bílým pláštěm, ve kterém se nachází stopy mladé dívky, po níž touží básníkovo mladé srdce. Avšak než ji dožene, všimne si mužských šlépějí, jež se ve sněhu kříží s těmi dívčínými. Leger metaforicky popisuje cestu za láskou, která v mnohém působí nepředvídatelně, a ne vždy jí lze snadno dosáhnout:

„*Hle, nové stopy, – ku dívčím se poji, –
to muž se potkal s dívkou tajemnou.
Ó, rozumím! A hlavu klopím svoji:
mou laňku někdo lapil přede mnou.*“³⁹

S vlasteneckými a společenskými motivy se setkáváme například v básních *Krajina*, *Blaník* či *V krčmě*. Hlavním tématem v básni *V krčmě* je vzpomínání na staré časy, které již vzala voda a které tak pomalu upadají v zapomnění. Stařec vypráví mladíkovi příběh své doby, vzpomínky na první lásku, dobu a především svobodu, kterou si nemůže být nikdo jist:

„*Kdo jsi? ‘ volám zděšen, ,zjevení ty klamné? ‘ –
,Svoboda jsem! ‘ děla, plaše hledíc na mne.
Ohlédla se v bázni, ruka se jí chvěla,
namáhavým krokem v dálku odcházela.* – “⁴⁰

V dalším literárním období se spisovatel zaměřuje na sociální stránky života, zkoumá jednotlivé charaktery lidí a prostředí maloměsta, jež je utváří. Pro tuto tvorbu jsou charakteristické čtyři básnické povídky, které byly vydány v Nerudových *Poetických besedách* – *Všední život* (1883), *Přeludy* (1884), *Poslední rusalka* (1886) a *V zátiší* (1890). Mimo díla vydána v *Poetických besedách* stojí za zmínku *Pohádka z naší vesnice* (1883), *Tři povídky* (1887) či rozsáhlá skladba *Chvilku zase doma* (1897), ve které se objevují emancipační prvky, jež se pomalu začaly v 90. letech ve společnosti projevovat. Nejobsáhlejším veršovaným dílem je *Český román* (1904), který zobrazuje nerovnoměrný poměr českého kapitálu k tomu německému či židovskému.

Osudy hrdinů básnických povídek jsou často odrazem básníkovy života. Hlavními tématy jsou milostná vzplanutí, ideály mládí, duševní zmatky či výhledy do budoucnosti, jež ne vždy skončí zdárně. Hrdinové zakoušejí společně s básníkem jeho neklid, často jsou

³⁹ LEGER, Karel. *Zapomenuté sny*. V Kolíně: Josef Kárník, 1881, s. 17.

⁴⁰ Tamtéž, s. 40.

odsouzení k životu na venkově, kterému se musí mnohdy nakonec přizpůsobit, „v jejich resignaci se obráží básníková melancholická sebeironie, že přes své mladé sny dovedl zůstatí sedlákem.“⁴¹ Často se jedná i o studenty, kteří jsou vytrženi z onoho ideálu a přeneseni do reálného venkovského prostředí.

Co se týče vnitřní dějové stavby jeho děl, stává se pro něho osobitým, že ve svých obsáhlejších epických útvarech vkládá povídku do povídky, anebo vypravuje více menších příběhů v rámci jedné románové linie. Takto konstruovaný příběh nalézáme kupříkladu ve veršovaném díle *Poslední rusalka*, ve které dívka vypráví příběh o nešťastné lásce, jež končí tragicky.

Pro Karla Legera je příznačný baladický tón, jenž se ozývá v nejednom díle. Náznaky spatřujeme již v prvních básnických sbírkách, avšak pro vývoj Legerovy balady jsou zásadní díla z pozdější tvorby. Inspirací mu byly především mýtické a tajemné příběhy o vodnicích, rusalkách a vílách, odehrávající se v polabské krajině. Intimní vztah měl k přírodě, melancholicky šumivým lesům, tajuplným zákoutím lučin a hájů, jež mu dodávaly sílu tvořit. Zamiloval se do „*rachotivé bouře nebo opět jasně ohvězďené noci, místa i doby, za nichž se nejlépe sní a pod nimiž tvořivá fantazie nejsvobodněji poletuje s předmětu na předmět.*“⁴²

Častým námětem jeho balad je únik z reality do říše snů, představ a kouzel, jež jsou plné dramatických událostí a nadpřirozených bytostí. Realistická podoba života se zde ocitá v kontrastu k romantickému kouzlu snů. Václav Dresler ve své črtě o Karlu Legerovi objasňuje, že jeho dílem „*prostupují i mísí se dva na pohled zcela různorodé živly: sociální skutečnost se vzdušně vlnivou báchorkovitostí.*“⁴³

Ve veršované skladbě *Poslední rusalka* má výrazně baladický tón zejména část, v níž zlidštělá rusalka Jarmila vypráví příběh o dívce, kterou svedl zámecký pán a po krátkém milostném vzplanutí ji opustil. Zhrzená dívka se následně utopila v tůni, na jejímž břehu ji pohřbili. Magická půlnoc, jež svolává všechny mrtvé, ji vtáhla svými kouzly z hrobu ven. Dívčina se v zámku zjevila jako stín, aby odvedla svého milého do míst, kde skrývali svou lásku. Když však mladíka k sobě do močálu vábila, v posledním svém dechu prosil o odpuštění a tím se vykoupil z hříchu, jenž spáchal. Neboť dívčina láska hořela stejně i v jejím mrtvém srdci, milého se jí zželelo a svou pomstu již vykonat nedokázala. Za nedodržení slibu, jenž dala

⁴¹ HÝSEK, Miloslav. Karel Leger. *Lumír*. Praha: Servác B. Heller a Josef V. Sládek, 1934, 60(6), s. 350.

⁴² DRESLER, Václav. Karel Leger: Črta k 50. narozeninám. *Zvon*. V Praze: F. Šimáček, 1909, 9(52), s. 784.

⁴³ Tamtéž, s. 784.

svým družkám, však dívku stihl trest a muka. Netuková-Divecká ve své studii o Karlu Legerovi konstatuje: „*Lidská láska mezi bludičkami neplatí, zákon odpuštění nevykupuje, nýbrž uvádí do záhuby. Síla nadpřirozené moci vítězí svou krutostí nad lidskou oddaností a pokorou.*“⁴⁴ V příběhu se mísí motiv hříchu, zrady, ale i lásky, pro kterou se dívka i přes prvotní zradu obětuje.

Baladické motivy jsou patrné i v díle *Na mrtvém rameně labském*, jež bylo poprvé uveřejněno v *Lumíru* roku 1898 a následně zahrnuto do souboru *Z Kolínských básní Karla Legera* (1929). V této baladě dochází ke spojení sychravého podzimního večera s halucinacemi děvčátka, které je ohrožováno nadpřirozeným zjevením v podobě mlhy, jež symbolizuje smrt. Básník usiloval o to, aby byla tajemná bytost vnímána dvojím způsobem, a to jako výplod dětské fantazie, anebo jako reálná bytost, která stojí tiše v pozadí a která přináší pouze smrt a utrpení:

„*Z kalných vod se mlha zvedá, po vlhkých se lukách plíží,
chladná, dusná, prsa tíží.
A té mlhy příšerné se nejvíc plaché dítě bálo.*“⁴⁵

Inspirací mu zjevně byla Goethova skladba *Král duchů*, v níž se objevuje stejný motiv. U obou skladeb se mlha stává tím nadpozemským úkazem, jenž zpodobňuje zlo a vzbuzuje v dítěti strach a bezmoc. Postavy otců zde představují realistickou rovinu, jež se snaží vrátit své děti z říše představ do skutečného světa:

„*Co schováváš oči, nač by ses bál? –
Ty nevidíš tatínku, že je tam král?
Král duchů s korunou... vlečka až sem... –
Jen mlha, děcko, leží pod lesem.*“⁴⁶

Ve skladbě *Cigánka z Fantastických povídek* básník líčí chmurný podzimní den, kdy v místě bývalého popraviště nachází plevelem ukryté zbytky kostí s bílou lebkou. Básníková představivost rázem vystupuje na povrch, přemýšlí, či by lebka mohla být, a jaký příběh se za ní skrývá:

„*Hle, jak se na dlani lebka mi bělá!
Slabounkých kosti a nízkého čela
dětské se podobá zcela.*“

⁴⁴ NETUKOVÁ-DIVECKÁ, H. Balada Karla Legra. *Zvon*. V Praze: F. Šimáček, 1937, 37(50), s. 694.

⁴⁵ LEGER, Karel. Na mrtvém rameně labském: Podzimní pohádka. *Lumír*. Praha: Servác B. Heller a Josef V. Sládek, 1898, 26(36), s. 421.

⁴⁶ GOETHE, Johann Wolfgang von. *Johann Wolfgang Goethe – výbor z poezie*. Praha: Československý spisovatel, 1973, s. 50.

(...)
*Můj Bože, kdo to as byl?
Proč bílou a mladou hlavičku kat
v zem stokrát prokletou musel tu zakopat?*⁴⁷

Zrodí se básníkovy vyprávění o dívce plné života, jež dokázala svým tancem a zpěvem omámit nejednoho mladíka. V příběhu se motivy vášně, rozkoše a opojení z života mísí s hrůzou bytí, zločinností a smrtí, a to vše se odehrává uprostřed máchovské scenerie.

Zcela nový tón se ozývá v díle *Balada o mrtvém ševci a mladé tanečnici* (1900). Dle studie Netukové-Divecké baladická originalita příběhu „*spočívá v ironicky výsměšném spojení živelné náruživosti s tajemným záhrobím, jehož tradiční nadpřirozená síla se tu rozpadá v ubohou hromádku kostí utancovaného mistra Dravičky; ve vitálním vyznání básníkově, že život lidský má cenu v plném rozvití dionýsovského veselí.*“⁴⁸

Arne Novák v doslovu k tomuto dílu upřesňuje povahu této balady. Tvrdí, že se zde nejedná o líčení klasické Erbenovy balady, která roste z mravních konfliktů, nýbrž o nerudovské líčení lidských vášní, jež se vzpírají běžnému řádu. V Legerových dílech tak často dochází ke spojení baladického tónu, jenž stojí na motivu hříchu a trestu, s Nerudovým humorným zlehčováním síly nadpřirozených postav.⁴⁹

Svou literární činnost zakončil vzpomínkovou sbírkou *Co na poli vykvetlo* (1934), ve které se ozývá básníkův klid duše a smíření se s blížící smrtí. Básněmi se loučí s polabskou přírodou a rodným krajem.

2.2 Próza

Snaha realisticky zachytit život v maloměstském prostředí přiměla Legera se na konci 19. století odchýlit od poezie a pomalu přejít k prozaické činnosti. V 80. letech začal tíhnout k próze, které zůstal věrný, byť s jednou výjimkou, až do své smrti. Většinu jeho prozaických děl předcházelo nejprve časopisecké vydání ve *Zvonu*.

Legerova tvorba se i nadále vyvíjela, přestože zásadní linii tvořila poezie. V oblasti námětové Leger prozaickými příběhy volně navazuje na svou předchozí básnickou tvorbu,

⁴⁷ LEGER, Karel. *Fantastické povídky*. V Praze: F. Šimáček, 1900, s. 8.

⁴⁸ NETUKOVÁ-DIVECKÁ, Hana. *Balada Karla Legra*. *Zvon*. V Praze: F. Šimáček, 1937, 37(52), s. 720.

⁴⁹ NOVÁK, Arne. Doslov. In LEGER, Karel. *Balada o mrtvém ševci a mladé tanečnici: s kritickým doslovem Arne Nováka na milou vzpomínku sedmdesátýchpátých narozenin básníkůvých ...*. Kolín: Josef Zach, 1934, s. 20.

„je tu táž svěžest a přirozená čistota, táž pozornost psychologická a týž zájem o jevy a děje vymykající se z rámce všednosti.“⁵⁰

Legerovu prózu lze rozčlenit do dvou výrazných skupin. V počátcích jeho tvorby je patrný satirický až ironický humor, jenž shledáváme především v dílech *Emancipovaná* (1898), *Petr a Pavel* (1901) a *Hořký román* (1929), v němž zobrazuje maloměsto a odkrývá pravou tvář jeho obyvatel. Pro druhou linii jsou charakteristické náměty z historie rodného města či okolních oblastí. Mezi nejznámější díla z této pozdější Legerovy tvorby patří román z doby pohusitské *Suchý čert* (1917). V roce 1925 napsal historický povídkový soubor *V plamenech a jiné historické povídky*, ve kterém čerpal zejména z nedávné kolínské historie. V roce 1929 napsal *Konec války, Paní Hejtmanku a Vinohrady*. Zakončení této historické linie představuje román *Planá růže pětilistá* (1930), jenž zachycuje život Petra Voka z Rožmberka.

2.2.1 Satirická díla

V dílech zobrazoval českou vesnici tak, jak ji viděl – s dobrými i špatnými vlastnostmi. Mezi zásadní témata, kterými se v dílech zabíral, patří především stíny ženské emancipace a postupná germanizace ve školství, která ho poněkud znepokojovala. Jedná se zejména o realistické drobnokresby z venkovského prostředí, ve kterých se mnohdy satirickým až ironickým způsobem vysmívá problémům, jež se ve společnosti začaly na konci 19. století projevovat. František Sekanina v časopise *Zvon* popsal tento Legerův postoj slovy: „Zná její chyby, těžké nedostatky a nejeden její kaz nám vystavil ve svých knihách. Ví, co těžké zaostalosti je v ní, co lenivé lhostejnosti, co karbanu, pošetilosti společenských. Jemná, distingovaná ironie básníková umí je časem potepati jak náleží.“⁵¹

Karel Leger často vtiskoval do svých děl humor a satiru, „byl to vždy humor pravý a přirozený, nic vynucený nebo hledaný a byla to satira perná sice a přece daleká vši msty a zloby, plná bonhomie a snahy ušlechtilé.“⁵² Dovedl se tak zcela vyhnout banálnosti a nízkosti, jež by zcela znehodnotily význam jeho děl. Satira je dle Legerova podání „jako vosa

⁵⁰ BRTNÍK, Václav. BÁSNÍK-SEDLÁK: K sedmdesátému výročí narozenin Karla Legera. *Zvon*. Praha: F. Šimáček, 1930, **30**(3), s. 36.

⁵¹ SEKANINA, František. Karel Leger: Ke dni 21. září, k jubileu šedesátých narozenin. *Zvon*. Praha: F. Šimáček, 1919, **19**(52), s. 719.

⁵² LIER, Jan. Karel Leger: Ballada o mrtvém ševci a mladé tanečnici a jiné rozmarné básně. *Zvon*. V Praze: F. Šimáček, 1904, **4**(26), s. 363.

nezbedná a uličnická, jako děvče rozmazlené svévolná a nervosní. Obtížno a trudno s ní stýkati se dobrým lidem.“⁵³

Jeho první rozsáhlou prací je dílo z roku 1898 *Emancipovaná*, jež bylo označeno podtitulem *satira z nedávných dob*. Příběh je situován do maloměstského prostředí Žandova, do kterého přijíždí poněkud ambiciózní mladá učitelka Růžena, jež se v novém městečku snaží zavést způsoby, které zná z Prahy a které se jí osvědčily. Chce docílit toho, aby na ženy bylo nahlíženo jako na rovnoprávné osoby, jež mají otevřené „*cesty k vyššímu vzdělání, k duševní samostatnosti*.“⁵⁴ Klade si za cíl povznést společenské i mravní postavení žen ve společnosti. Setkává se však pouze s neochotou lidí tento pohled na ženy změnit. Obyvatelé městečka se stavěli k emancipaci žen po svém, brali to jako povolnost žen k mužům, a tudíž pro ně slovo „emancipovaná“ znamenalo „lehká žena“. F. X. Šalda vytýkal Karlu Legerovi, že v díle chybí „*určitý psychický akord, hluboce a bolestně vyznívající tón rozhodného a pevného soudu nad životem, společností, světem, pevně a opravdově podané citové zabarvení, charakterový reliéf*.“⁵⁵

Mezi nejrozsáhlejší satirická díla patří *Hořký román*, ve kterém nám literát přibližuje život různých typů lidí, kteří utváří společnost v maloměstském prostředí. Odklání se zde od idylického líčení života, radostného a bezstarostného soužití obyvatel. Zobrazuje reálný obrázek městečka, ve kterém je nepoctivost, hrabivost a korupce. Obyvatele spisovatel vykreslil jako osoby, ve kterých se mísí lakomství, podlost a ničemnost. František Sekanina zdůraznil v časopise *Zvon* Legerovu znalost maloměstského života slovy: „*Zná nejenom jeho ráz a zájmy, tedy to, co se tak zhusta pokládá za alfu i omegu všech značek malého města, ale on zná – a to je právě jádrem jeho umění – i duši tohoto ovzduší, povahu lidu právě z oněch odlišných zájmů vyrostlou, značně a významně se lišící od kakaterů venkovských nebo velkoměstských*.“⁵⁶

Snažil se poukázat na mnohdy strojené chování lidí, kteří chodí každý týden v neděli do kostela a účastní se nejrůznějších událostí, aby si takto získali ochrannou zeď, za kterou však potají provádějí nejrůznější intriky a neštítí se žádného podvodu. Viděl, kolik neřestí se skrývá za nejednou maskou. Vnitřní pohnutky jsou tak mnohdy jiné, než se na první pohled mohlo zdát. Tento obraz reálného světa se nám Leger snažil ukázat, to hořké divadlo, které v každém městečku sehrávají přední obyvatelé, kteří nenápadně tahají za nitky. Karel Leger groteskně

⁵³ LEGER, Karel. *Balada o mrtvém ševci a mladé tanečnici a jiné rozmarné básně*. Praha: F. Šimáček, 1908, s. 109.

⁵⁴ LEGER, Karel. *Emancipovaná: satira z nedávných dob*. Praha: Josef. R. Vilímek, 1898, s. 11.

⁵⁵ ŠALDA, F. X. *Kritické projevy 4. 1898–1900*. V Praze: Melantrich, 1951, s. 74.

⁵⁶ SEKANINA, František. Karel Leger: *Hořký román*. *Zvon*. V Praze: F. Šimáček, 1906, 7(8), s. 126.

zachytil životy lidí kolem sebe, „jeho satira mění se často v karikaturu a jeho ironický úsměv v hořký, truchlivý smích poctivého starosvětského muže, který kolem sebe vidí bujet tolik ničemností a podlostí.“⁵⁷

Postavy, jež tvoří jádro celé knihy, jsou důstojní páni tajemníci či šviháčtí účetní, kteří svádějí nevinná děvčátka či manželky zámožných měšťanů. Leger zde poukazuje na hluboké otázky společenské, národní, hospodářské či politické a vkládá je do úst bohatým občanům městečka. Snažil se docílit toho, aby si každý čtenář mohl za fiktivními postavami představit obrázek reálného člověka ze svého okolí.

2.2.2 Historická díla

Historickou tematikou se začal zabývat až ve vyzrálejším věku. Snažil se do svých příběhů vložit něco ryze svého, čím by se odlišil od klasického historického vyprávění a zároveň by nebyl posuzován jako epigon nejvýznamnějších literátů historické prózy. Usiloval o to, aby jeho díla našla v literatuře čestné místo vedle literátů, jako byl Třebízský, Jirásek či Winter. Miroslav Hýsek v časopise *Lumír* prohlašuje, že „Legerovi nešlo o dějinnou dokumentárnost, nýbrž o duši doby a duši lidskou vůbec, o člověka, který v minulosti mohl žítí přirozeněji a pravdivěji než dnes, kdy je spoután moderní civilizací.“⁵⁸

Své náměty čerpal především z okolí Kolínska, výjimku tvoří pouze román *Planá růže pětiletá*, který je situován do jižních Čech a dílo *Vinohrady*, jež se odehrává v Praze na počátku 17. století. Leger cítil potřebu zobrazit reálný obraz dějin, a proto hledal v dobových archívech cenné prameny, jež by mu pomohly při psaní historických děl.

S podobným zpracováním tématu jako v díle *Vinohrady* jsme se již mohli setkat u kronikáře Josefa Svátka a jeho díla *Paní Popelovna z Lobkovic*, které je založeno na Svátkově historické studii o francouzském hraběti Schönbergovi, jenž byl zavražděn Popelem z Lobkovic. Důvodem vraždy byla Popelova manželka, se kterou hrabě udržoval poměr. V Legerově zpracování se setkáváme s obdobným hlavním tématem, které je však doplněno o motiv lásky Daniela Hlavsy k paní Eusebii. Mezi Svátkem a Legerem nacházíme zásadní rozdíl, poněvadž Svátek se držel čistě historického kontextu, jeho fabulační schopnost zde není na takové úrovni jako u Legera, jenž si dokázal mistrně pohrát s psychologií postav. Při charakteristice Lobkovicovy povahy se Svátek pravděpodobně striktně drží historických pramenů: „Byl sice šlechtic, ale šlechtického smýšlení a chování při něm bylo velmi málo; byl

⁵⁷ -il. Karel Leger: Hořký román. *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany, 1906, 14(275), s. 1.

⁵⁸ HÝSEK, Miloslav. Karel Leger. *Lumír*. Praha: Servác B. Heller a Josef V. Sládek, 1934, 60(6), s. 351.

hráč a prostopášíník od mládí, který ani po boku krásné a šlechtné choti své nevzdal se nekalých vlastností svých, naopak ještě nesmyslnou žárlivostí svou je rozmnožil.“⁵⁹

Naproti tomu u Karla Legera spatřujeme popis zcela jiný, neboť usiloval především o to, aby bylo jeho líčení protikladné k Svátkově studii. Nemohl vytvořit dílo, jež by zcela korespondovalo s tím, co už v minulosti jednou zaznělo. Karel Leger byl zastáncem toho, že „v naší literatuře má již každá doba české historie ustálenou formu, svoji barvu a náladu.“⁶⁰

Svátkovy postavy se tak stávají jakýmsi výřezem z historické epochy, naproti tomu Legerovy jsou uměleckými výtvary s hlubší psychologií. Leger vykreslil šlechtice následovně: „Byl udatný, vyprávělo se, že v Uhřích proti Turkům pohanům znamenitě vedl jízdní pluk, jež nákladem vlastním vypravil. Byl štědrý, kudy po ulicích jel. (...) Byl dvorný – děvčata i paní mladé bláznivaly po něm kdysi, nežli jedné jediné podal ruku i srdce – upřímně, jak se vědělo.“⁶¹

Podobnost Svátka a Legera nacházíme pouze v tématu, avšak uměleckými hodnotami se zcela liší. Svátek se držel historických skutečností, naopak Leger se snažil dílo povznést do roviny umělecké. Dokázal propojit historická fakta s opravdovým životem, a tudíž se jeho dílo stalo „psychologickou pravdivostí nebo alespoň pravděpodobností, která jeho postavy skutečně oživuje a přibližuje nynějšímu cítění.“⁶²

V roce 1911 napsal první větší historické dílo *Suchý čert*, jež patří mezi přední díla historické prózy. Román má své nevyslovitelné kouzlo, všechno smýšlení, nálada a celá idea má své čestné místo. Mísí se v něm melancholie s ironií, jež zcela vystihuje toto vyprávění. Příběh je situován do okolí Kolína, kdy se rytířský syn Matěj Šebestián Kačer z Chrášťan s přezdívkou „Suchý čert“ vrací domů do Chrášťan, jelikož jeho otec umírá, a on musí převzít jeho hospodářství. V tomto motivu můžeme shledat jistou podobnost s mladým Legerem, jenž také musel převzít rodinný statek. V Legerově příběhu musí Matěj Šebestián bojovat všemi silami, aby zvládl uživit poddané a aby získal dříve ztracené pole. V románu nechybí ani milostný motiv, jenž tvoří spíše vedlejší fabulační prvek.

Leger usiloval především o vytvoření psychologicky pravdivého obrazu počátku 18. století., dle Jiráskova známého jako doba temna. V těchto dobách začalo pozvolna docházet

⁵⁹ SVÁTEK, Josef. *Paní Popelovna z Lobkovic: román ze století XVII.* Praha: Frant. Bačkovský, 1907, s. 62.

⁶⁰ LEGER, Karel. *Idylla ze smutných dob.* Zvon. V Praze: F. Šimáček, 1921, 21(38), s. 521.

⁶¹ LEGER, Karel. *Vínohrady.* Praha: Sfinx, 1929, s. 40.

⁶² TICHÝ, Vítězslav. Karel Leger jako historický beletrista. *Časopis pro moderní filologii.* Praha: Klub moderních filologů, 1941, 27(2), s. 152.

k přesunu drobného zemanstva z venkovských sídel do měst. Matěj Šebestián prožívá svůj vlastní boj mezi majetkovým právem na pole paní Rabenhauptové a lidským právem na jeho rodné místo. V tomto příběhu se projevuje jedno z nejosobitějších vyjádření Legerovy selské duše, neboť zde pocítujeme spisovatelovu úzkou spjatost s hospodářskou tradicí. Svá slova vtisknul do úst Matěje Šebestiána: „*Mám právo na Chrášťany, jako má každý právo na domov. Tam jsem se narodil, tam zůstaly vzpomínky mých mladých let. Nevíte, a nemůžete pochopit – zdávalo se mi – často, častokrát, sotva jsem oči zavřel, ať už na loži, nebo v trávě, na poli anebo i v sedle unaven jízdou, že zamřížovanými okny dívám se do rodného domu, a nemohl jsem se dočkat, až se mi dveře otevrou. Čekal jsem zavolání, vzkaz: přijď!*“⁶³

V historickém souboru *V plamenech* z roku 1925 propojil řadu historických událostí, příběhů a epizod z Kolína. Kniha je zahalena pochmurným pláštěm, neboť zde chybí Legerova typická grotesknost. Jak tvrdí ve své studii Vítězslav Tichý, „*z této knihy kolínských historických povídek vane těžký pach krve, vítr se spálenišť zanáší sem těžký dým a popel se zápachem spálených lidských těl, každá stránka knihy hovoří o neznámých drobných lidských tragédiích, zapadlých a nepoznaných, poněvadž se odehrávaly jako epizody krvavých a plamenných převratů celého města, kraje, národa.*“⁶⁴ V knize se odráží neštěstí celého města, nikoliv jednotlivců. Leger chtěl zobrazit pouze problémy, jež se dotýkaly všech obyvatel, a proto nebyly do souboru zahrnuty tři povídky, které nezapadaly do tohoto rámce. Jednalo se o povídky *Na spravedlnosti*, *Zavražděný purkmistr* a *Idyla ze smutných dob*, jež se navíc vymyká pro svou svěží až idylickou podobu.

Leger v historických prózách využívá věcných poznámek, jež zařazuje do textu, aby čtenáře přesvědčil o pravdivosti svého vyprávění a zároveň jim více přiblížil historické události. Jeho historická díla i přes svou kvalitu upadla z velké části v zapomnění, neboť jim nepřála doba vzniku. Řada z nich vyšla po 1. světové válce, v době, kdy se lidé uchylovali spíše k soudobému románu či sociálním otázkám ve společnosti. Minulost tak bývala mnohdy potlačena do pozadí a uzavřena první světovou válkou.

2.3 Drama

Legerova umělecká síla tkví především v poezii a prozaické činnosti, i přesto však nemůže být opomenuta jeho dramatická tvorba, jejíž díla představují obraz doby, ve které

⁶³ LEGER, Karel. Suchý čert. *Zvon*. V Praze: F. Šimáček, 1912, 12(21), s. 330.

⁶⁴ TICHÝ, Vítězslav. Karel Leger jako historický beletrista. *Časopis pro moderní filologii*. Praha: Klub moderních filologů, 1941, 27(2), s. 154.

spisovatel žil. Leger nebyl jako dramatik nikdy doceněn, přestože jeho divadelní hry hrálo vinohradské, smíchovské či Národní divadlo.

Karel Leger napsal celkově přes dvacet divadelních her, přičemž čtyři z nich byly vydány pouze časopisecky. Jednalo se o díla *Buková* (1898), *Starí páni* (1904), *Zlatý pohár mládí* (1909), *Ctirad a Šárka* (1909) a tříaktová hra pro loutkové divadlo *V čarodějném doupěti* (1917).

Zcela zapomenuty zůstaly jeho divadelní prvotiny, jež se dochovaly pouze v rukopisech, poněvadž nebyly umělecky cenné, a především jim chyběla autorova zkušenost s divadlem. Jednalo se zejména o hry, jež postrádaly nadčasovost, poněvadž byly napsány přesně pro dobu, ve které vznikly. Legerova počáteční tvorba by tak musela být přepisována, a především přizpůsobována nynější době. Dramatičnost děje, jež byla součástí Legerových básní a povídek, se zcela nepromítla do jeho her. Ve svých dramatech se obdobně jako v prozaické tvorbě zabýval „*osudy drobných lidí, mezi kterými žil, s nimiž se stýkal anebo které zblízka pozoroval svým výborným talentem reprodukčním.*“⁶⁵

Na prvotinu *Láhev mělnického* si po letech nevzpomněl ani sám autor. Jednalo se o aktovou frašku, jež byla napsána roku 1880, kdy bylo Karlu Legerovi pouhých dvacet jedna let. Další divadelní práci, která nakonec zůstala pouze v rukopisu byla jednoaktová hra s názvem *Anna* z roku 1889. Přestože tento dramatický počín nebyl nakonec na divadelních prknech nikdy představen, znamenal jistý posun v Legerově dramatické tvorbě. Karel Leger ji představil tehdejšímu dramaturgovi Národního divadla, Ladislavu Stroupežnickému, jenž ho v dopise upozornil na chyby, kterých se jako nezkušený dramatik dopustil a snažil se ho navést na správnou cestu v psaní divadelních her: „*Jest to materiál zdravý, ze života vypořádaný; dojmy ponejvíce bezprostřední, a mohl by z materiálu toho, kdyby byl šíře rozveden a nějakými k věci patřícími episodkami doplněn, býti celovečerní kus. Ale zde vězí vaše slabost: neznalost divadla.*“⁶⁶ Vytýkal mu především neznalost divadelního prostředí a praxe, jež jsou základní podmínkou úspěchu. Tehdy ještě nezkušený Karel Leger si vzal všechny výtky k srdci a snažil se vytvořit dílo, které by obstálo na poli dramatické tvorby.

⁶⁵ MAREK, Robert. Leger dramatik. *Prokúpkův kraj*. 1939, 8(45), nestránkováno.

⁶⁶ K. Stroupežnický vychovává tentokrát K. Legera. *Venkov: orgán České strany agrární*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1928, 23(161), s. 8.

První prací, jež prošla jevištěm, byla veselohra o třech jednáních *Výlet do Krakova*, kterou se hrálo ochotnické divadlo v Kolíně. Drama bylo inspirováno skutečnou cestou, kterou podnikl kolínský a pražský Sokol v roce 1884.

Zcela první hrou, jež pronikla na divadelní prkna Národního divadla, se stalo drama *Slepý* z roku 1893. Jedná se o jednoaktovou hru, ve které se hlavní představitel snaží získat stavení od svého slepého bratra Pavla. Jeho bratr, švagrová i všichni z jeho okolí se chovají „*k němu se stejnou krutostí, s jakou se k němu zachovala příroda.*“⁶⁷ Rozvrat rodiny může zachránit tehdy, vzdá-li se nevidomý bratr svého dědictví. Z této lidské tragédie cítíme bolest a neklid, od rodiny neočekáváme nemilosrdné chování. Výčitka toho, že by nebyl, „*zarývá se mu nyní hluboko do srdce, do duše, do mozku, podlamuje jeho vzdor, drtí houževnaté kořeny sebelásky, s jakou zvláště mrzáci na životě lpí, slepec chápe se jedu, aby navždy odešel z místa, kde všem stál v cestě.*“⁶⁸ Drama se vyostřuje ve chvíli, kdy starý lichvář podává slepci jed s vodou. Nikdo na scéně není zatížen vinou a jen bezcitně všichni přihlížejí sebevražednému úkonu.

Kladné hodnocení této hry představoval článek ve *Světozoru*, jenž byl uveřejněný krátce po premiéře. Pozitivně zde byl zhodnocen herecký výkon hlavní postavy, kterou ztvárnil pan Slukov, slovy: „*V jeho podání, s těmi měkkými tóny, jimiž srdce mluvilo, bylo diváku tohoto ubohého, bezmocného olbríma tím více líto. Zvláště pozoruhodný byl jeho výkon vypracováním mimickým i slovním ve výjevu sebevraždy.*“⁶⁹

Tímto dramatem zaznamenal Leger první úspěchy a zapsal se tak mezi autory, kteří mohou do dramatické tvorby přispět něčím novým. Jednou z prvních reakcí na novou Legerovu hru bylo pozitivní zhodnocení M. A. Šimáčka ihned po premiéře v březnu roku 1893 v *Národních listech*. Legera popsal jako autora, od něhož ještě leccos uslyšíme: „*Autora pana Karla Legera, dosud známého básníka románek veršovaných, zanášíme si dnes do evidenční listiny mužů, kteří mají k úkolům českého dramatu určité závazky.*“⁷⁰

Na prkna Národního divadla se dále dostala veselohra *Vpád* z roku 1899, kterou Leger přepracoval z původního názvu *Nezvaní hosté* společně s přítelem Františkem Procházkou. Po více jak desetileté odmlce se vrací s cyklem ročního období, ze kterého se dočkaly uvedení

⁶⁷ P. DIVADLO. *Světozor*. Praha: František Skrejšovský, 1893, 27(20), s. 239.

⁶⁸ Tamtéž, s. 239.

⁶⁹ Tamtéž, s. 239.

⁷⁰ ŠIMÁČEK, M. A. *Theatralia. Národní listy*. Praha: Julius Grégr, 1893, 33(88), s. 3.

v Národním a vinohradském divadle tři z nich – *Jaro, Podzim a Zima*. Divadelní hra *Léto* byla v roce 1907 odmítnuta.

V roce 1908 napsal Leger veselohru *V zakletém zámku*, jež dokázala zaujmout především lehkostí, kterou byla vytvořena. Nenalezneme zde žádné složité zápletky, které by odbočovaly od hlavní dějové linie. Leger se snažil ve hře zachytit, co nastane, když se do konzervativního způsobu života dostane člověk, jenž toto ustálené žití rozvíří. Zámek je už několik let „zaklet“ jeho obyvateli, poněvadž mohou ven pouze tehdy, znají-li heslo. Celý zámek je cítit stařešinou a zatuchlinou, kterou zlomí až mladinká pomocná síla Kristýna, jež zde reprezentuje onen vítr, který „provětrá všem v zámku kabát“ a rozproudí jim krev v žilách. Leger využívá alegorického líčení služebnictva, které vykresluje jako pavouky a moly. Humorně jsou popisovány ženy, jež jsou zde vnímány jako razantní osoby, které si jdou vždy za svým.

Poslední hrou, jež byla uvedena na divadelní scéně, byla satirická veselohra *Z jiného světa*, která měla premiéru 2. září 1912 v Divadle na Vinohradech. Hra se dočkala kladného zhodnocení v časopise *Máj* slovy: „*Satira se většinou obecnstva líbila, neboť dvakrát odměnilo ji potleskem při otevřené scéně, díky výborné kritice poměrů venkovských jednotlivými postavami a episodami provedené.*“⁷¹ V tomto díle se Leger opět vrací k zobrazení maloměstského prostředí, ve kterém popisuje osudy obyvatel. Tradiční život lidí ve městě rozvíří mladá žena, kterou si z Prahy přiveze purkmistrův syn a kterou si hodlá vzít. Dívka se však nedokáže přizpůsobit tradičnímu životu v malém městě a brzy odjíždí zpátky do velkoměsta.

⁷¹ Dr. P. MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ. *Máj*. V Praze: Nakladatelské družstvo Máje, 1912, 10(50), s. 608.

3 OBRAZ ŽENY V BÁSNICKÉ TVORBĚ KARLA LEGERA

Tato kapitola je věnována charakteristice ženských hrdinek v Legerově básnických sbírkách a veršovaných povídkách. V jednotlivých básních sledujeme, jaký zásadní vliv pro jeho tvorbu měly ženy, jejichž láska pro něho představovala v dílech výrazný motiv. Legerovi se podařilo charakterizovat ženy jemných povah, jež se snažily zachránit muže před záhubou a zcela se pro ně dokázaly obětovat. Tyto ženy byly pravými anděly, které střežily a dohlížely na své milé. V kontrastu k těmto mnohdy nevinným dívkám zobrazil prudké ženy plné vášně, jež nebývale zasáhnou do příběhu.

Láska se stala pro básníka hybatelkou děje, vzbuzovala touhu a nevyslovené představy. Nezobrazoval však pouze lásku, která končí šťastně, ba naopak často vykreslil postavy, u kterých se projevuje motiv nešťastné lásky. Legerovi se tak podařilo zobrazit ženu ve všech podobách. V knihách můžeme nalézt osudy něžných dívenek, nešťastně zamilovaných dívek, žen plných touhy a vášně, emancipovaných žen či starostlivých matek. Každý druh lidské lásky má zde své nezastupitelné místo. Nejčastěji se však opakuje postava prosté dívky, jež kouzlem uhrane každého muže, na kterého se jen podívá.

Mnohé Legerovy ženské postavy se během příběhu z bujarých hrdinek, které sní o šťastné budoucnosti s bohatým mužem, stanou ženami, jež jsou často velmi brzy zkroceny svými manželi. Takto dopadne kupříkladu dívka z básnické povídky *Všední život* (1883), která prozře až tehdy, když ji jeden z mužů razantně odmítne. Dívka se smíří se svou budoucností a vezme si muže, kterého však nemiluje.

Láska Legera provázela celý život, byla jeho součástí již od raných let, kdy kolem sebe sledoval plameny touhy, jež často vyzařovaly z nešťastně zamilovaných jedinců: „*Znal jsem všechny vzdychající milence, kteří se k sobě na lávkách tulili, a většinou byli to milenci nešťastní!*“⁷² Jeho první platonickou láskou bylo poblouznění k vzdálené příbuzné Ludmile, která prožívala nešťastné manželství, jež skončilo její předčasnou smrtí. Často vzpomínal, jak byl rád, když se mohl „*dotknouti její ruky, být u ní, dívat se na ni.*“⁷³ Vždy pro něho představovala tu ženu, do které se jako malý hoch bláznivě zamiloval: „*Vždycky však pohlížel jsem na ni s dětským obdivem, stále byl jsem do ní zamilován a zdálo se mi, že je krásnější, než bývala.*“⁷⁴

⁷² LEGER, Karel. Ze vzpomínek. *Světlozor*. Praha: J. Otto, 1910, 11(16), s. 381.

⁷³ Tamtéž, s. 380.

⁷⁴ LEGER, Karel. Ze vzpomínek. *Světlozor*. Praha: J. Otto, 1910, 11(18), s. 426.

Leger si jako mnozí prošel studentskou láskou, která k životu neodmyslitelně patří, neboť ta první probouzí v člověku něco zcela nového, co nezažil a co v něm zůstane ukryté napořád. První lásky bývají zásadní, poněvadž utváří pohled na lásku a zamilovanost. Legerovou první láskou byla Rozinka, dcera klatovského zlatníka, kterou opěvoval v nejedné sbírce a na kterou nezapomněl ani při psaní svého prozaického díla *Augustýn Fojtík*. Platonická láska ho provázela i na akademickém gymnáziu, kde se společně se svým tehdejším přítelem nechali unést krásou komtesy, jejíž půvab je zcela ohromil. Jeho životní láskou nebyla ani Rozinka, ani mladičká komtesa ze zámku, ale mlynářská dcera Mária – opravdová láska, se kterou básník zůstal více než čtyřicet let v šťastném manželství.

Každou lásku si pamatoval, poněvadž každá ho jakýmsi způsobem zasáhla a něco v něm zanechala. Usíloval o to, aby zde prožité lásky přetrvaly a zůstaly tak nesmrtelné. Dosáhnout toho mohl pouze tehdy, přetvoří-li je do svých básnických a prozaických děl, a proto v jeho knihách každá láska znovu a znovu ožívá a nikdy nezanikne.

V prvních básnických sbírkách sledujeme, „*co u mladého Legera umí ženská vášeň, jak nutí z kypivé a mladě tryskající lásky nořiti do srdcí dýky až po jilec, stínati hlavy, nutiti vášněmi zpitá srdce do prachu k nohám smyslných žen.*“⁷⁵ To vše nalezneme v bujně romantice Legerova básnického mládí – rozpolcené pocity mladého člověka, jenž prožívá první milostná vzplanutí, umocněné jinožskou touhou, ale zároveň i obavami z erotického dobrodružství. Hybatelkou děje se často stává nešťastná láska s baladickými motivy. Zrazená dívčí láska s potrestaným viníkem se ozývá v básni *Jedle* z básnické sbírky *Verše*, ve které sledujeme spojení staršího muže s mladou nevinnou dívenkou, jež uhranula pro svou něžnost a nezkaženost statného Tatara:

*„Přiletěl Tatar v divokém letu,
zlíbal ji – bídník – bělostné čelo,
bělostné čelo, růžová ústa.
,Nevzdoruj marně děvčátko mladé,
má touha jenom odporem vzrůstá!‘ –
Polibek nový se rtů jí krade,
líbá ji, líbá do ranní zoře. –“⁷⁶*

⁷⁵ SEKANINA, František. Karel Leger: Ke dni 21. září, k jubileu šedesátých narozenin. *Zvon*. Praha: F. Šimáček, 1919, **19**(52), s. 718.

⁷⁶ LEGER, Karel. *Verše*. Kolín: Josef Kárník, 1881, s. 25.

V básnické sbírce *Zapomenuté sny* nacházíme báseň *Podzimní večer*, ve které básník propojil přírodní linii s milostnou rovinou. Chtěl poukázat na to, že láska prochází nejednou zkouškou a že vždy musíme setrvat a snažit se vyřešit všechny její nástrahy. V zimních měsících je příroda zamrzlá a pokryta zimním spánkem, avšak po zimě vždy přichází jaro, záblesk znovuzrození a obrody. Básník zde vyjadřuje strach dívky, která se bojí, že s přicházející zimou uhasne i jejich láska:

*„Bojíš se, že láska zimou svadne
a že, - jak to listí větry chladné
roznesou ji světem?
Nech mě zlíbat rtíky malinové, -
věr, po kruté zimě jako nové
s novým přijde květem!“⁷⁷*

Nejvýraznější projev jinošské touhy spatřujeme v básni *Z rána*, ve které líčí krásu ženy, jež vstává do nového dne. Spojuje zde dva estetické pojmy – krásu a poezii. Krása zde symbolizuje ženství, krásu ženského těla něžné dívenky. Naopak poezie vzbuzuje neočekávanost, rozpor duše, lásky a zejména citu. Poezie si hraje, je rozmanitá a především nepředvídatelná, a to básník vidí i v ženě, která si dokáže kouzlem půvabu omotat mladého nezkušeného básníka a pohrát si s jeho srdcem.

*„Já slyším v tichu, jak tvé srdce bije, -
vše plno krásy, plno poesie,
kol dýše kouzlo dětské neviny.
(...)
Jak anděl stoupáš po koberci měkkém,
já marně toužím opojený vděkem
v té nožce vtisknout rety plamenné.“⁷⁸*

Dívka pro něho představuje anděla, čistou dušičku, jež touží být milována, zároveň však sledujeme, že i dívka prožívá rozpor v lásce, poněvadž bez cíle upírá svůj zrak. Básník si nyní není jistý, zdali myslí na něho, anebo v lásce tápe. Můžeme se pouze domnívat, jestli dívka stále myslí na básníka, anebo má v srdci zcela někoho jiného:

*„Nač myslíš asi? Ve tvé duši mladé
snad láska tepe zlatou perutí. –
Proč v oko se ti rosa touhy krade,
proč vzdechem dmou se ňadra labutí?“⁷⁹*

⁷⁷ LEGER, Karel. *Zapomenuté sny*. V Kolíně: Josef Kárník, 1881, s. 13.

⁷⁸ Tamtéž, s. 25–26.

⁷⁹ Tamtéž, s. 27.

Poslední báseň, ve které se ozývá básníkovo rozpolcené srdce, se nazývá *Osud*. Báseň se odehrává v tichý večer, kdy jdou polní cestou ruku v ruce muž se ženou, kteří nejsou schopni ze sebe vydat ani hlásku:

*„Ve vzduchu chvěl se tichý povzdech bolu,
nám slova na rtech beze zvuku mřela. –
Vše bylo ticho, – jenom srdce bděla
a noční motýl obtékal nám hlavy.“⁸⁰*

Z básně se dozvídáme, že se mezi nimi muselo něco přihodit, přičemž ani jeden nechtěl vyslovit to, co oba již dávno v srdci věděli. Prvotní poblouznění se rozplynulo, poněvadž jim něco otevřelo oči a oni prozřeli. V básni se hovoří o houfu jeřábů, kteří přelétnou nad hlavami milenců, z nichž jeden spadne k dívčíným nohám a zemře. Jeřáb je symbolem štěstí, ale také nesmrtelnosti, a tudíž se můžeme domnívat, že nás básník utvrzuje v tom, že prvotní štěstí milenců je pryč a nesmrtelnost lásky padla:

*„Tys odvětila: ‚Osud!‘ –
V témž okamžiku v teplé táhna kraje
nad hlavou nám se jeřábů šik vinul,
z nich jeden chabě křídlem povívaje
kles k nohám tvým a unavením zhynul.“⁸¹*

Oba věděli, že se musí rozejít a že se již nemohou za temných večerů nadále stýkat. Legerovy básnické sbírky jsou charakteristické tím, že vyústí v jemnou pointu, jež je vyjádřena stručně a výstižně. V posledním dvouverší se tak dozvídáme, že se jejich cesty sice rozejdou, ale na společné chvíle nikdy nezapomenou.

*„My mlčeli, – jen srdce srdci dělo:
‚Nuž s bohem buď a nikdy na shledanou!‘“⁸²*

Na osudu muže a jeho milé Leger často ukazuje složitý problém hříchu, zrady, lásky, odplaty a trestu. Krátký baladický příběh v básnické povídce *Poslední rusalka* charakterizuje člověka, jenž se za jediné slovo „odpust“ vykupuje z trestu, který by si zasloužil. Muž zradil plno dívčích srdcí, a proto by zasluhoval odplatu. Dívka, jež si pro něho přišla ze záhrobí, své dílo nedokázala dokonat, poněvadž v ní stále hořel plamínek lásky, který se umocnil při jeho prosebném volání o odpuštění a slitování:

⁸⁰ LEGER, Karel. *Zapomenuté sny*. V Kolíně: Josef Kárník, 1881, s. 31.

⁸¹ Tamtéž, s. 32.

⁸² Tamtéž, s. 32.

„,Odpust' mi, spas mne pro lásku svoji!‘ –
A dívka zase u něho stojí,
z bahna ho zvedá mrtvého z pola,
s úsměvem milým nad ním se shýbá,
líbá ho, líbá, stokrát ho líbá.“⁸³

Bolest v jejím srdci mohla zchladit pouze horká krev toho, kdo v ní vzbudil lásku. Dívka se obětovala, když upřednostnila jeho život před svým utrpením, které ji čekalo od bludiček. Netuková-Divecká se ve své studii pozastavuje nad lidskou láskou, jež v krátkém příběhu představuje nezastupitelnou hodnotu: „Úzko a bolno je z celé té tragédie lidské lásky, která přemáhá i hrůzu záhrobního kouzla, odevzdávajíc bludného ducha dívčina v moc nadpřirozené i lidské pomsty.“⁸⁴ Leger upozorňuje na nadpřirozené síly, na které je lidské srdce krátké. Postava dívky zcela odpovídá Legerovým představám o ženách, jež se svou dobrotou obětují pro své druhy – napohled křehké dívky, v srdci však silné ženy, které se nebojí vzít osud pevně do svých rukou.

Stejnou obět' podstoupí i dívka v básni *Cigánka*, když převezme odpovědnost za smrt mladíka, poněvadž ví, že ho zabil její milý, a ona si nepřeje, aby trpěl. Leger ji vykreslil jako dívku, jež překypuje vášní a radostí, tancuje s mladými i starými a plnými doušky si užívá život:

„Já žila láskou, sladkostí její,
ať bouře hučí, ať větry vějí,
kypěla v žilách horoucí krev
a jásal cymbál, husle i zpěv!“⁸⁵

V kontrastu k básnickým sbírkám stojí prozaická díla s mnohdy naivními dívkami, které se již automaticky vidí v šťastném manželství a nemyslí na to, že se jim vysněný život nemusí vyplnit. Takto Leger vykreslil tři dívky v krátké povídce *Tři švadlenky*, ve které se všichni chtějí pokochat spanilým kvítkem dívčího půvabu a mládí. Spisovatel si zde pohrává s Erbenovou tematikou osudovosti, jež je hlavním motivem ve *Štědrém dni*, ve kterém sestry stihl trest za to, že chtěly znát svou budoucnost. Leger se z části inspiroval touto skladbou a trest neminul ani jednu z dívek, neboť chtěly vědět, co je v budoucnu čeká. Anežka, která se viděla plná štěstí v truhlářské dílně, zůstala ženou v domácnosti opilého muže. Růžena onemocněla souchotinami a nejmladší Klárka byla šťastná pouze na první pohled. Leger se pokusil vykreslit, jak si s lidmi osud dovede pohrát a jak nic není v životě jisté. Mimo jiné také nabádal, aby se

⁸³ LEGER, Karel. *Poslední rusalka*. V Praze: Eduard Valečka, 1886, s. 55–56.

⁸⁴ NETUKOVÁ-DIVECKÁ, Hana. Balada Karla Legra. *Zvon*. V Praze: F. Šimáček, 1937, 37(50), s. 694.

⁸⁵ LEGER, Karel. *Fantastické povídky*. V Praze: F. Šimáček, 1900, s. 10.

lidé nedívali pouze na vnější stránku člověka, ale aby se dokázali zaměřit na lidské nitro, které mnohdy skrývá velké trápení.

Nejzásadnějším dílem z hlediska pohledu na ženy je prozaické dílo *Augustin Fojtík*, ve kterém vytvořil „*sen o lidských vášních a dobrodružstvích, v nichž se život v jediném živelném toku prolíná se smrtí a v němž tajemné zvraty nitra, skryté zápasy i hříchy se stávají samozřejmými.*“⁸⁶ Autor vychází ze svých vzpomínek na klatovské gymnázium, kde se zamiloval do křehké Rozinky, jejíž podobu zde promítnul. V příběhu se nenachází pouze obraz této něžné dívenky, ba naopak zde Leger vykreslil i nespoutané ženy, plné touhy po erotickém dobrodružství. Augustin, učitelský mládenec, představuje nesmělého mladíka, jenž není zvyklý nikomu oponovat. Nezkoušený chlapec je na vesnici z každé strany ohrožován nejednou ženou. Každá z nich usiluje o to, aby získala kousek jeho srdce jen pro sebe. V tomto díle se Legerovi podařilo vykreslit téměř každý typ ženské osobnosti. Mísí se zde křehké dívenky s ohnivými ženami, které se ze všech sil snaží upoutat mladíkovu pozornost. Nejvýraznější osobností je paní ze Schallerů, jež je typická pro svou divokost a touhu po bohatství: „*Jsem lehkomyšlná, vidíte? Lehkomyslná jako dítě. Již od malička bylo to ve mně, za leskavý prstýnek s kaménkem skleněným platívala jsem hubičkami. Mám ráda všechno, co se leskne a třpytí. A třpytivou zdála se mi budoucnost, když jsem pánu ze Schallerů podala ruku. Sliboval všechno. Já si chtěla budoucnost koupit, jak jsem kupovala dříve prstýnky.*“⁸⁷ Jako starší dáma však pochopí, že lesk a třpyt není všechno. Vzpomíná na své mládí, kdy chodívala jako chudá holka na muziku a plná touhy a opojení tancovala s mladíky. Legerovi se podařilo vystihnout obraz ženy, jež prožřela až v pozdějším věku, ve kterém si uvědomila, že to po čem vždycky toužila, jí nikdy nemohlo přinést takové štěstí jako opravdová čistá láska.

Nejvýraznější projevy ženských hrdinek představil spisovatel v prvních básnických sbírkách, které zde byly blíže charakterizovány. Bylo však nutné zmínit i dvě prozaická díla, bez kterého by obraz ženy v Legerově tvorbě nebyl zcela kompletní. V prvním zmiňovaném díle hrál důležitou roli osud člověka, který je vždy nepředvídatelný. Druhá kniha byla zásadní zejména v tom, že zde Leger vedle sebe zobrazil téměř všechny typy ženských postav, jež se v jeho jednotlivých dílech nacházejí. Ženy pro Legera představují osoby, jež si sice dokážou mnohdy pohrát s mužským srdcem, ale zároveň jsou rozhodnuty podstoupit jakoukoliv oběť, jen aby je uchránily před hrozícím nebezpečím.

⁸⁶ HAMPL, František. Doslov. In LEGER, Karel. *Augustin Fojtík*. Praha: Lidová demokracie, 1959, s. 165.

⁸⁷ LEGER, Karel. *Augustin Fojtík*. Praha: Lidová demokracie, 1959, s. 140.

ZÁVĚR

Bakalářskou práci jsem věnovala životu a tvorbě spisovatele Karla Legera. Tento literát zastával významnou roli v české literatuře 19. a 20. století, avšak po své smrti jeho odkaz začal pomalu upadat v zapomnění a zůstal tak v povědomí pouze jako regionální autor.

Legerovu tvorbu zásadně ovlivnilo prostředí Kolína, kterému zůstal věrný po celý život. V jeho dílech se výrazně projevilo úzké sepětí s krajinou, jež ho od samotného počátku formovala a která se stala po celý život jeho součástí.

Výrazná byla především jeho básnická tvorba, ve které se v počátcích zrcadlily vlivy ruského romantismu a Vrchlického kosmopolitismu. V básnických povídkách se zabýval především maloměstem a jeho obyvateli, které se snažil popsat do sebemenších detailů. V dílech vykreslil sociální problémy, jež se v tehdejší společnosti začaly výrazně projevovat.

V pozdějších letech se věnoval zejména historické próze, ve které usiloval o vylíčení historie jinak nežli klasickým způsobem. Snažil se o propojení faktografických údajů s uměleckými hodnotami, a tím se tak výrazně odlišil od historické tvorby Josefa Svátka. Legerova historická próza vznikala v době po 1. světové válce, kdy se v dílech řešily převážně sociální otázky, a tak tato výrazná část jeho literární činnosti upadla v zapomnění.

Zajímavý pohled zaujímá Leger na ženy, které se pro něho staly v jeho dílech pevným bodem. Popisuje je jako silné osobnosti, jež jsou schopné se obětovat pro své blízké. Naproti tomu dokázal velice barvitě vystihnout ženy, které si naplno užívají života.

Věřím, že se mi podařilo naplnit vytyčený cíl práce a že jsem dokázala vyzdvihnout hodnoty tohoto kolínského autora, jenž bývá mnohdy v literárním světě neprávem upozadován. Snažila jsem se o důkladnou charakteristiku této osobnosti jak v tvorbě básnické, prozaické, tak i v dramatické činnosti. V každé z těchto částí se nacházejí cenné hodnoty, které nesmí být opomenuty a kterým by tak měla být přikládána větší pozornost.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

PRIMÁRNÍ LITERATURA

- LEGER, Karel. *Augustin Fojtík*. Praha: Lidová demokracie, 1959. 170 s.
- LEGER, Karel. *Balada o mrtvém ševci a mladé tanečnici a jiné rozmarné básně*. V Praze: F. Šimáček, 1934. 132 s.
- LEGER, Karel. *Chvilku zas doma: kus románu a satiry*. V Praze: F. Topič, 1897. 90 s.
- LEGER, Karel. *Emancipovaná: satira z nedávných dob*. Praha: Josef R. Vilímeck, 1898. 142 s.
- LEGER, Karel. *Fantastické povídky*. V Praze: F. Šimáček, 1900. 122 s.
- LEGER, Karel. *Loupežná výprava po Labi a jiné povídky*. Pacov: Plaček, 1917. 64 s.
- LEGER, Karel. *Poslední rusalka*. V Praze: Eduard Valečka, 1886. 106 s.
- LEGER, Karel. *V zátiší*. V Praze: Ed. Valečka, 1890. 133 s.
- LEGER, Karel. *Verše*. Kolín: Josef Kárník, 1881. 128 s.
- LEGER, Karel. *Vinohrady*. Praha: Sfinx, 1929. 181 s.
- LEGER, Karel. *Všední život*. V Praze: Ed. Grégr a Ed. Váleček, 1883. 68 s.
- LEGER, Karel. *Zapomenuté sny*. V Kolíně: Josef Kárník, 1881. 112 s.
- SVÁTEK, Josef. *Paní Popelovna z Lobkovic: román ze století XVII.*. Praha: Frant. Bačkovský, 1907. 132 s.

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

- FLOS, František. Filemon a Baucis. In POPEL, Miloš. *Karlu Legerovi v roce jeho 75. narozenin: Kytička pozdravů a vzpomínek s trochou úvah*. Kolín, 1934, s. 15–17.
- FORST, Vladimír a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985, s. 1155–1158. ISBN 80-200-0345-2.
- GOETHE, Johann Wolfgang von a PETIŠKA, Eduard, ed. *Johann Wolfgang Goethe – výběr z poezie*. Praha: Československý spisovatel, 1973, s. 50.
- HAMPL, František. Doslov. In LEGER, Karel. *Augustin Fojtík*. Praha: Lidová demokracie, 1959, s. 163–169.
- HERRMANN, Ignác. Cesta mi zarostla... In POPEL, Miloš. *Karlu Legerovi v roce jeho 75. narozenin: Kytička pozdravů a vzpomínek s trochou úvah*. Kolín, 1934, s. 9–10.
- JESENSKÁ, Růžena. Karlu Legerovi. In POPEL, Miloš. *In memoriam K. L.* Kolín nad Labem, 1934, nestránkováno.

KLÁŠTERSKÝ, Antonín. *Vzpomínky a portréty*. Praha: Fr. Borový, 1934, s. 239–411.

KŮST, Václav. Po čtvrtstoletí. In POPEL, Miloš. *Karlu Legerovi v roce jeho 75. narozenin: Kytička pozdravů a vzpomínek s trochou úvah*. Kolín, 1934, s. 36–37.

NOVÁK, Arne. Doslov. In LEGER, Karel. *Balada o mrtvém ševci a mladé tanečnici: s kritickým doslovem Arne Nováka na milou vzpomínku sedmdesátýchpátých narozenin básníkůvých* Kolín: Josef Zach, 1934, s. 17–20.

ŠALDA, F. X. *Kritické projevy 4. 1898-1900*. V Praze: Melantrich, 1951, s. 70–75.

PERIODIKA

-il. Karel Leger: Hořký román. *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany, 1906, **14**(275), s. 1. ISSN 1802-6265.

BRTNÍK, Václav. BÁSNÍK-SEDLÁK: K sedmdesátému výročí narozenin Karla Legera. *Zvon*. Praha: F. Šimáček, 1930, **30**(3), s. 35–37.

Dr. P. MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ. *Máj*. V Praze: Nakladatelské družstvo Máje, 1912, **10**(50), s. 608.

DRESLER, Václav. Karel Leger: Črta k 50. narozeninám. *Zvon*. V Praze: F. Šimáček, 1909, **9**(52), s. 784.

HÝSEK, Miloslav. Karel Leger. *Lumír*. Praha: Servác B. Heller a Josef V. Sládek, 1934, **60**(6), s. 350–351. ISSN 1212-0243.

HÝSEK, Miloslav. Na cestách s Karlem Legerem. *Věstník klubu čsl. turistů v Kolíně*. Kolín: Klub čsl. turistů, 1929, **6**(6), s. 100.

K. Stroupežnický vychovává tentokrát K. Legera. *Venkov: orgán České strany agrární*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1928, **23**(161), s. 8. ISSN 1805-0905.

LEGER, Karel. Idylla ze smutných dob. *Zvon*. V Praze: F. Šimáček, 1921, **21**(38), s. 521.

LEGER, Karel. Na mrtvém rameně labském: Podzimní pohádka. *Lumír*. Praha: Servác B. Heller a Josef V. Sládek, 1898, **26**(36), s. 421. ISSN 1212-0243.

LEGER, Karel. Suchý čert. *Zvon*. V Praze: F. Šimáček, 1912, **12**(21), s. 330.

LEGER, Karel. Terezín. *Máj*. V Praze: Nakladatelské družstvo Máje, 1908, **6**(19), s. 275.

LEGER, Karel. Vzpomínky. *Máj*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1903, **1**(18), s. 249–250.

LEGER, Karel. Ze vzpomínek. *Světozor*. Praha: J. Otto, 1910, **11**(16), s. 380–381. ISSN 1805-0921.

- LEGER, Karel. Ze vzpomínek. *Světazor*. Praha: J. Otto, 1910, **11**(18), s. 426. ISSN 1805-0921.
- LIER, Jan. Karel Leger: Ballada o mrtvém ševci a mladé tanečnici a jiné rozmarné básně. *Zvon*. V Praze: F. Šimáček, 1904, **4**(26), s. 363.
- MAREK, Robert. Básník Polabí – Karel Leger. *Věstník klubu československých turistů v Kolíně*. Kolín: Klub čsl. turistů, 1928, **11**(5-7), s. 65.
- MAREK, Robert. Leger dramatik. *Prokùpkův kraj*. 1939, **8**(45), nestránkováno.
- NERUDA, Jan. Karel Leger, rolník a básník. *Humoristické listy*. Praha: Josef Richard Vilímek, 1886, **28**(49), s. 410. ISSN 1802-7210.
- NETUKOVÁ-DIVECKÁ, Hana. Balada Karla Legra. *Zvon*. V Praze: F. Šimáček, 1937, **37**(50), s. 692–694.
- NETUKOVÁ-DIVECKÁ, Hana. Balada Karla Legra. *Zvon*. V Praze: F. Šimáček, 1937, **37**(52), s. 720.
- P. DIVADLO. *Světazor*. Praha: František Skrejšovský, 1893, **27**(20), s. 239. ISSN 1805-0921.
- SEKANINA, František. Karel Leger: Hořký román. *Zvon*. V Praze: F. Šimáček, 1906, **7**(8), s. 126.
- SEKANINA, František. Karel Leger: Ke dni 21. září, k jubileu šedesátých narozenin. *Zvon*. Praha: F. Šimáček, 1919, **19**(52), s. 718–719.
- SLÁDEK, Josef Václav. Verše Karla Legera. *Lumír*. Praha: Servác B. Heller a Josef V. Sládek, 1881, **9**(16), s. 256. ISSN 1212-0243.
- ŠIMÁČEK, M. A. Theatralia. *Národní listy*. Praha: Julius Grégr, 1893, **33**(88), s. 3. ISSN 1214-1240.
- TICHÝ, Vítězslav. Karel Leger jako historický beletrista. *Časopis pro moderní filologii*. Praha: Klub moderních filologů, 1941, **27**(2), s. 146–157. ISSN 0008-7386.
- VÁVRA, Josef. Sedmdesátka spisovatele Karla Legera v Kolíně: Chvilí hovoru s paní Lidkou Košťálovou-Legerovou o „našem tatínkovi“. *Pestrý týden*. Praha: Grafické umělecké závody V. Neubert, 1929, **4**(37), s. 4.
- VRCHLICKÝ, Jaroslav. Máj. *Lumír*. Praha: Servác B. Heller a Josef V. Sládek, 1878, **6**(31), s. 495–496. ISSN 1212-0243.
- ŽUPAN, František. Karel Leger. *Věstník klubu čsl. turistů v Kolíně*. Kolín: R. Hraba, 1929, **6**(8), s.104.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Eliška Selveková
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Karel Leger (1859–1934)
Název v angličtině:	Writer Karel Leger (1859–1934)
Anotace práce:	Bakalářská práce je věnována spisovateli Karlu Legerovi, který tvořil na přelomu 19. a 20. století. Jednotlivé části práce přibližují autorův život, charakteristiku literární tvorby, jeho vztah k rodnému městu a obraz ženy v básnické tvorbě. Cílem bakalářské práce je připomenout soudobě opomíjeného autora a zamyslet se nad jeho přínosem české literatuře.
Klíčová slova:	Karel Leger, básník Polabí, Kolínsko, poezie, žena, satira
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis is focused on Karel Leger, a Czech writer, who lived and wrote his works at the turn of the 20th century. The individual parts of the thesis address the author's life, his writings, his relationship to his hometown and his depiction of women in poetry. The objective of the bachelor thesis is to remember a currently non-acclaimed author and assess his contribution to Czech literature.
Klíčová slova v angličtině:	Karel Leger, poet from Polabí, Kolínsko, poetry, woman, satire
Přílohy vázané v práci:	bez příloh
Rozsah práce:	41 stran
Jazyk práce:	čeština